

Година XIII.

София, февруарий 1941 г.

Книга 2 (122)

Иллюстрация ИЛИНДСКЪ

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
ОРГАНИЗАЦИЯ

БЪЛГАРСКА ЗЕМЕДЪЛСКА И КООПЕРАТИВНА БАНКА

НАРОДНО УЧРЕЖДЕНИЕ

за обслужване съ кредитъ българското **стопанство и кооперации.**

Основано въ 1864 год.

Капиталътъ е неограниченъ

ОБСЛУЖВА СЪ КРЕДИТЪ:

Земедѣлскитѣ стопанства, земедѣлскитѣ кредитни и кооперативни потрѣбителни сдружения, тѣхнитѣ съюзи и воднитѣ синдикати; занаятчиитѣ и занаятчийскитѣ кооперации; популярнитѣ банки и тѣхнитѣ съюзи.

Д о с т а в я:

Земедѣлски орждия и машини, подобрани семена за посѣвъ на зърнени храни и фуражъ, меденъ сулфатъ (синъ камъкъ) за прѣскане и предпазване лозята и овощнитѣ градини отъ болести и за защита отъ паразити; **купува** бакъръ, дървенъ материалъ, смазочни и горивни материали; занаятчийски материали и пр.

П о с р ѣ д н и ч и:

За продажба и износъ за чужбина на земедѣлски произведения, събирани отъ кооперативнитѣ сдружения: тютюнъ, пашкули, розово масло, прѣсни, сухи и консервирани плодове, зърнени храни и фуражъ, мешини, сахтиянъ, килими и др.

И з в ъ р ш в а:

Всички банкови операции, приема спестовни влогове, срочни и безсрочни, при най-износени условия.

Седалище и управление въ София

123 клона и 50 агенции въ всички производителни, земедѣлски градове и села. 250 популярни банки въ цѣлата страна, които извършватъ влогово-акредитивна служба.

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

РЕДАКЦИЯ И АДМИНИСТРАЦИЯ ул. „ПИРОТЪ“ № 5. ТЕЛЕФОНЪ № 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.
ЧЕКОВА СМѢТКА 5221.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народното Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. ноември 1933 година.

ILLUSTRATION „LINDEN“. Rédaction et administration: rue „Pirou“ 5. — Sofia, Bulgarie

Професоръ Добри Христовъ

Нѣма българинъ, който да не е чулъ името му, който да не е разбралъ кой бѣ той.

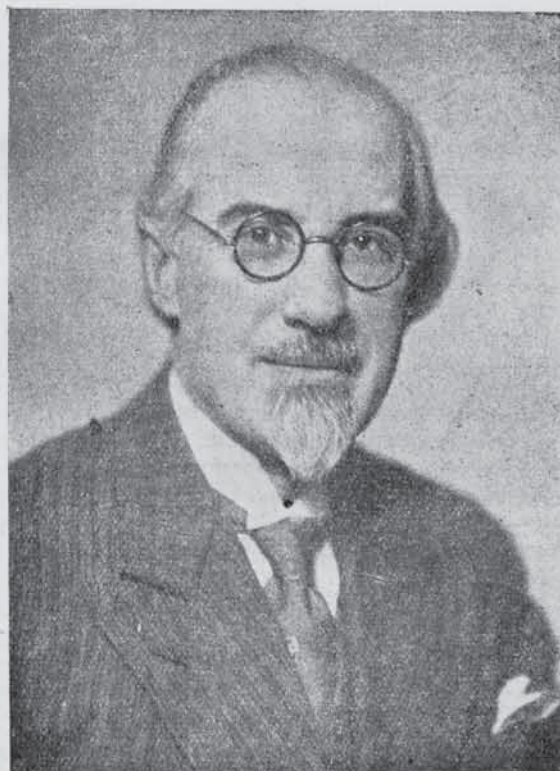
Нѣма българско сърдце, което да не се е разчувствувало, да не се е затрогвало отъ благозвучието на неговата българска пѣсень.

Творецъ, изпратенъ ни въ даръ отъ Твореца, цѣлото негово сжщество, цѣлиятъ му животъ бѣха нагодени така, щото той да може да изпълни своето предназначение — да възпѣе величието на българския духъ, да остави на ученицитѣ си примѣръ — какъ да работятъ непрерывно, системно, съ всичката си любовъ и преданостъ, за да извлѣкатъ изъ народнитѣ слоеве всичко що е създалъ българинътъ въ пѣсенната област и да го запазятъ за поколѣнията: пѣсенята е най-ценния даръ оставенъ ни отъ нашитѣ дѣди.

Ръстъ срѣденъ, тѣлосложение нѣжно, правилно развито, съ леко издигната глава, лице хубаво и винаги засмѣно, обноски — на роденъ аристократъ, походка — плава, равномерна, челизпъкнало, силно развито — нарочно устроено така, за да може да се нагоди въ него грамадната му слухова лаборатория — съ всичкитѣ ѝ поддѣления — съ струни най-сладкозвучни и мембрани най-чувствителни, съ листове, върху които бѣ се отпечатила народната ни пѣсень — съ всичкото си величие, съ цѣлата нѣга що отлжчва тя отъ себе си, съ текстове, съ тонове и стѣпки — отъ най-игривото до най-тъжното, отъ най-бързото до най-бавното — съ всичкитѣ ѝ видове и нюанси, съ разнороднитѣ ѝ отражения по разнитѣ краища на обширната българска земя.

Щастливецъ, може би единъ единственъ всрѣдъ българския народъ, неговиятъ животъ бѣ непрерывна върволица отъ моменти изживѣни въ общуване съ божества и музи, всрѣдъ нѣкакъвъ неземеенъ миръ обкръженъ отъ феи и самодиви, които му пѣятъ и пригласятъ на струни и кимвали мелодии най-разнородни, така, както се срѣщатъ тѣ всрѣдъ народа, въ най-нѣжната, въ най-сладкопойната имъ форма, пѣсни и мелодии, които при непрекъснатото имъ изпълнение и повторение той ги е проучвалъ — лабораторно, ако може така да се каже — съ пълненъ анализъ, съ разлагането имъ на съставнитѣ имъ части, за да ги проумѣе въ най-голѣмитѣ имъ потѣчности и ги облѣче въ съот-

ветната музикална форма, — да ги попира, да ги аранжира, така щото да могатъ да се изпълняватъ тѣ така както народътъ ги пѣе и свири, съ най-тънцитѣ отенѣци и извиви. Музиколсгъ отъ I-ва величина, Добри Христовъ бѣ надаренъ свише съ способността да асимилира всичко, да го изживѣе, да го преработи въ своя слуховъ

Проф. Добри Христовъ

апаратъ и съ своята находчивостъ да сътвори нова мелодия сходна съ народното ѝ изпълнение и така приятна, тѣй привлекателна, както е привлекателна и приятна самата народна пѣсень, да я сложи на хартия по начинъ да бжде тя усвоена и изпълнена еднолично — солово и хорово, вокално и инструментално.

Нека споменемъ само пѣснитѣ „Дафино вино цървено!“ и „Ой девойко-войко, цървена яболоко!“ Македонецътъ ги пѣе тежко, бавно, провлачено, безъ опредѣленъ тактъ и стѣпка — различно — всѣки споредъ случая, споредъ своя темпераментъ, а Добри Христовъ ги облѣче въ форма, сложи ги въ тактъ и мѣрка, и, запазвайки народната имъ мелодия и духъ, направи ги по-игриви, по-подвижни и създаде отъ тѣхъ великолеппи въ народенъ духъ хорови пѣсни.

Неговитѣ високохудожествени увертюри, подпури, балади, оди, китки и маршове, все въ сѣщия народенъ характеръ, съ своята звучностъ и мощъ будятъ въ българина чувство на национална гордостъ. Отдѣлнитѣ му пѣсни, които пълнятъ издаденитѣ вече отъ него сборници, представляватъ образъ и подобие на народнитѣ ни пѣсни. Израсълъ край черноморския брѣгъ, подъ влиянието на монотонния ромонъ и шумния трѣсъкъ на морскитѣ вълни, той създаде мелодии тихи и спокойни, буйни и вихрени.

Ведно съ старанието му да събере пѣсеннитѣ бисери изъ всички краища на българската земя като неподражаемъ диригентъ на църковни хорове, вниквайки въ мистиката на православната ни религия Добри Христовъ отдѣли голѣма частъ отъ своето време, за да създаде въ духа на старобългарскитѣ църковни напѣви специални хорови творения, които намѣриха отличенъ приемъ всрѣдъ духовнитѣ музикални срѣди. Неговата служба за всенощно бдение, Св. Иоанъ Златоустовата му литургия молитвено настройватъ богомолцитѣ и възбуждатъ истинно религиозно чувство.

Неговата всестранна дейностъ въ пѣсенната областъ на цѣлокупния български народъ, трудоветѣ му по-проучване особеноститѣ на българската пѣсенъ, съ които той обогати нашата книжевностъ, бѣха достойно оценени отъ висшитѣ научни срѣди у насъ и, както малцина отъ неговитѣ колеги музиколози, Добри Христовъ бѣ удостоенъ съ твърде високо внимание — избранъ бѣ за членъ на Българската академия на наукитѣ.

Както никой другъ, може би, Добри Христовъ бѣше просто влюбенъ въ македонската българска пѣсенъ, и въ самата Македония. „Македония е сирещето на българската народностъ“, „Македония е люлката, ядката на българската пѣсенъ и култура“ — се изразяваше той при разни случаи. На приветствията, изпратени му отъ илинденци по случай юбилея му, той отговори:

„Благодаря за хубавия ви привѣтъ, който по случай юбилейния ми день отправихте отъ името на останалитѣ живи борци „Илинденци“ за свободата на Македония.

Дай Боже многото ценни жертви дадени за най-великия човѣшки бѣгъ — *Свободата* — да крепятъ въ съзнанието на живитѣ поколѣния въ рата за несломимия националенъ духъ за *щастливи, свѣтли дни*, хоризонтитѣ за които се очертаватъ съ идващитѣ велики близки часове!

Вамъ всецѣло преданъ:
Проф. Добри Христовъ

София, 14. I. 1941 г.

И никой не възпроизведе толкова македонски пѣсни, както Добри Христовъ. На 26. XII. м. г. на юбилейния му концертъ, хоръ „Гусла“ изпълни отъ

край до край негови изключително македонски пѣсни.

И нѣщо странно: роденъ въ най-източния кѣтъ на българската земя, въ Варна, неговиятъ духъ прехвъркна освободената частъ на отечеството ни и заби своето смукало въ македонската душа, та извлече изъ душата ѝ най-нѣжнитѣ тонове, най-игривитѣ мелодии, най-сѣдържателнитѣ мотиви на творчеството, което създаде българинътъ въ най-красивата, най-будната, но най-нѣщастната българска страна.

Освенъ „66 народни пѣсни на македонскитѣ българи събрани и разработени съ съпроводъ на пиано“ разкошно издадени отъ Македонския наученъ институтъ и другитѣ аранжирани за хорово и солово изпълнение тоже македонски пѣсни, въ неговитѣ книжа стоятъ още стотици събрани отъ него отъ сѣщия родъ пѣсни, които очакватъ да бждатъ изнесени предъ българския свѣтъ. Заради любовта му къмъ Македония въобще и специално къмъ пѣсенята на македонскитѣ българи, която той превплоти, и изнесе на показъ нейната особеностъ и прелестъ, Македонскитѣ наученъ институтъ го избра за свой действителенъ членъ и това му бѣ съобщено съ специаленъ адресъ въ деня на юбилея му. 45 годишната музикална дейностъ на Проф. Добри Христовъ се указа съвсемъ недостатъчна да преработи всичко, що бѣше събралъ, да създаде граматни тонове отъ отлично подредени пѣсни.

Работата на Добри Христовъ бѣше напълно вискателна. Естегъ — музикологъ отъ I рангъ, върху всѣка пѣсенъ той влагаше старанията и грижитѣ на нѣжна майка при отглеждане на първородния ѝ отрокъ. И заради това той създаде изрядни творения, и заради това той неможа да сложи подъ печатъ всичко що бѣ събралъ, всичко що бѣ научилъ отъ народа и всичко що самъ бѣ създалъ.

45 годишна дейностъ — много слабо изразява неговия трудъ, трудъ денонощенъ, трудъ безъ почивка, трудъ безъ отихъ и миръ. Седите, беседвайте съ него — а той бѣ такъвъ приятенъ събеседникъ! — па се занесе нѣкъде въ своя миръ. Заудря съ прѣстъ на масата въ тактъ и засвири леко — Добри не пѣеше — подсвиркваше съ уста — и виждате — той твори нѣщо ново. Иска ви се да проникнете въ неговата душа, па се сепне, извинява ви се, засмѣе се и продължава разговора. Думитѣ му като изъ медени уста се лѣятъ — толкова сладкодуменъ бѣше той, толкова находчивъ и толкова простъ въ отношенията си! Никаква гордостъ, никакво възвеличение, при все че всички го величаеха

Добри Христовъ — добъръ човѣкъ — самъ Богъ бѣ посочилъ неговото име, отразяваше душевнитѣ му качества. И бѣ го надарилъ съ всички добрини. Домашната му обстановка — най-обикновена — бюро, спретнато наредено съ фотни и бѣли листове. Въ дѣсно — пианото му, а надъ него гусла — емблема и кавалъ, нѣколко портрета на свѣтовни музикални величини, адреси, поднесени му при разни случаи, библиотеката му. Въ лѣво — фотой, канapé ужъ да си почива следъ умора, но той бѣ неуморимъ — не веднажъ е прекарвалъ надъ бюрото си по цѣли нощи — отъ мръкване до съмване. И тукъ, надъ бюрото, довършвайки оркестрацията на Работническия маршъ, го свари последната несрета.

Въ стаята край него безшумно чете или нѣщо работи неговата съпруга, винаги готова на услугитѣ му. Произходяща отъ видния родъ Георгови, отъ Велесъ — братята ѝ: †Георги — виденъ търговецъ въ София, Илия — единъ отъ първитѣ творци на радикалното политическо движение у насъ, †Михайлъ — предприемачъ строителъ на крупни държавни предприятия, †Д-ръ Иванъ Георговъ — възглавяващъ катедрата по философия въ Соф. университетъ, Йорданъ — строителенъ инженеръ въ Манджурия — Харбинъ — сега въ неизвестностъ, †Д-ръ Петъръ Георговъ — лѣкаръ — самата тя, Виктория, не даде на суетата, която напоследъкъ се шири всрѣдъ всички слоеве на нашето общество, да свие гнѣздо въ нейния домъ. Вѣрна до гробъ другарка, тя не се отдѣли отъ него презъ цѣлия му животъ. Виждайки въ своя съпругъ предания народенъ труженикъ, пѣвецъ на народнитѣ ни възжелания и идеали, тя посвети всичкото си време, всичкото си внимание и сили, за да го закрепи, да го запази за България и за себе си. Ангелъ-хранителъ — въ пълната смисълъ на думата — само благодарение на нейнитѣ грижи, при нѣжното му здраве, той прекара своя животъ почти безъ да бѣ отъ нѣщо страдалъ.

Дъщеря му, свѣтлоно известна пиянистка, зетъ му, знаменитъ пѣвецъ, разнасятъ величието на музиката изъ цѣлъ свѣтъ и съ неземна радостъ изпълваха неговата душа. Синъ, добъръ като него, внуци — всичко необходимо за единъ сравнително щастливъ животъ.

Щастливецъ — всички го ценѣха, всички го уважаваха! И пожелаха да дадатъ реаленъ изразъ на своята привързаностъ къмъ него, на своята ра-

достъ, че той, човѣкътъ изъ тѣхната срѣда, възпѣ и издигна по такъвъ блѣстящъ начинъ българския родъ. И го възвеличиха, и го прегърнаха въ своитѣ обятия така силно, тъй горещо, че го удушиха, умъртвиха. Нѣжното му сърдце, толкова много чувствително, неможа да изтрае на изказанитѣ му похвали. Не веднажъ пророни сълзи отъ умиление. Вълнението му достигна до край въ края на чествуването му. И той не можа, не намѣри сили, спокойно да отговори, да изрази великата радостъ, която го . . . сломи.

И юбилеятъ му само започна. Скорошната му кончина не даде възможностъ на всички, които искаха да го видятъ между себе си, да му засвидетелствуватъ своята почитъ!

Боже! Какъ осиротѣ българската музика! Колко жестоко пострада македонската пѣсенъ, като ѝ отне нейния най-вдъхновенъ обожателъ и възсътвитель! Не бѣ изминалъ нито месецъ отъ най-славния за него день и Ти го прибра при Себе Си! И ангелитѣ ли иматъ нужда отъ изкусенъ диригентъ като него, та го повика при тѣхъ и ни го отне? Не бѣше ли Ти достатъченъ, Господи, възпѣва, който всѣки празниченъ день той Ти възнасяше чрезъ създадения отъ него въ „Св. Александъръ Невски“ хоръ!

Богъ да прости добрия Добри.

Св. Иоанъ Златоустъ, когото той възпѣ съ специална Ив. Златоустова литургия, ще да го е представилъ предъ Великия тронъ и Богъ му е отредилъ вече мѣсто въ селенията на праведнитѣ, а тукъ, на земята, неговата память ще вѣкува, до като въ свѣта българскиятъ народъ живѣе.

К. Хр.

Последнитѣ дни на възстанието въ Охридско презъ 1903 год.

(Продължение отъ кн 71, 72, 73—74, 75 и 82)

На 29 и 30 августъ едната половина отъ горското началство, което действуваше въ Горна Дебърца, се намираше на планината „Славей“, надъ селата Лактине и Годивѣе. То проникваше съ патрули къмъ селата Пѣсочанъ (арнаутско село) и наблюдаваше разположението на турския гарнизонъ и турскитѣ застави до с. Издеглавѣе.

На 31. VIII. сутринъта чухме далечни топовни и маузерови гърмежи. Изкачихме се на единъ хълмъ надъ селото Годивѣе и открихме, че тѣзи гърмежи сж отъ къмъ с. Опейнца и с. Куратица. Казахме си — обикновени случки, почти всѣки день това става. Щомъ инициативата не е наша, четитѣ ще се отдрѣпнатъ съгласно наставленията отъ щаба — да пазимъ силитѣ си. При всичко това предписахме на селскитѣ чети въ Гор. Дебърца, сжщо на Смилиета и Тасета, да потеглятъ къмъ Брѣжанско и Куратичко, но съ голѣма предпазливостъ, за да не бждатъ усетени отъ аскера. Самото Горско началство съ една малка чета потегли презъ с. с. Върбяни, Турѣе, Мраморецъ, презъ мѣстността Мирчезъ—Кутелъ, по билото на планината Бигла къмъ „Илинска църква“. Отъ билото на тая планина виждахме Охридъ, забуленъ въ синкава мъгла, кацналъ, като призракъ надъ

езерото; виждахме цѣлата Горна и Долна Дебърца, Орта-колъ, Кичевско и частъ отъ Демирхисарско; виждахме и движението на наши чети къмъ Брѣжанско — къмъ „Илинска църква“; виждахме и бѣгащото население и чети къмъ Демирхисарско.

Пукотътъ на топове и пушки все намаляваше, докато съвършено прекъсна. Срѣщнахме въ Брѣжанско бѣгащо население, между което имаше и селски четници. Тѣ ни разправиха ужаса отъ ненадейното нападение на аскера върху мирното население въ Куратичко. Казаха ни, че сражението се свърши, аскерътъ се оттегли къмъ с. Опейнца, с. Коселъ, като взе съ себе си селени, жени и деца. На запитванието ни за участъта на Хр. Узуновъ, Цвѣтиновъ, Златаревъ, отговориха ни, че Хр. Узуновъ и Деянъ бѣха въ Лешанско. Отъ началницитѣ въ сражението сж участвували Наумъ Анастасовъ, Цвѣтиновъ и Наумъ Златаревъ; сега кжде сж и какъ сж, не знаемъ. Даде се нареждане Горно-Дебърскитѣ части да се върнатъ около селата си, а началницитѣ А. Кецаковъ, Лазаръ Димитровъ и Алекс. Г. Чакъровъ, съ малка чета потеглиха къмъ Куратичко презъ нощъта на 31. VIII, за да проучатъ положението въ Куратичко. Въ горитѣ между Брѣжанско и Куратичко въ плани-

ната „Мазаторъ“ срѣщнаха група селяни-четници на пѣтъ за Горна Дебърца. Тѣ съобщиха, че въ Куратичко не може наши чети да стоятъ, понеже има турски застави. Започнаха да пристигатъ и други четници и не въоръжено население. Съ тѣхъ заедно необходимо бѣ да се върнатъ началниците на Слатинскитѣ гори, за да наредятъ прехрана на пристигащото население и четници.

На 1. IX. началническата чета бѣше въ мѣстността „Мирчевъ-Кутелъ“. Наредваше да се строятъ въ Бѣличката гора прикрити колиби и фурни, сѣщо изпращаше команди въ Кичевско, за да мелятъ брашно.

На 2. IX. началнишката чета застана въ „Магерникъ“, за да държи връзка съ кичевскитѣ чети и съ нашитѣ команди, изпратени да доставятъ брашно и разни потрѣбни нѣща отъ Кичевско и Рѣканско. Стражата отъ Жрбинско, чрезъ куриери по установенъ редъ, извести, че аскеръ отъ Издеглавие е на пѣтъ за с. Слиново. При наблюдението открихме, че аскеръ се движи по пѣтя на прохода „Магерникъ“ къмъ Кичевско; и, безъ да предприема нахлуване въ горитѣ, замина за Кичевско. Началнишката чета се изкачи на върха „Голо-бърдо“ надъ с. Върбяни. Тамъ прекара нощта съ върбишката чета. Презъ нощта пристигнаха куриери отъ Жрбиново. Казаха ни, че отъ Издеглавие аскерътъ изпратилъ по селата писма, съ които се подканяло населението да предаде оръжието и началниците си. — Амнистирва се всичкото възстѣнало население, съ условие а се прибере въ селата си, да предаде оръжието и началниците си.

На 3. IX. вечерята надъ Върбяни дойдоха при началството представители отъ с. с. Лактине, Годивие, Слиново, Жрбиново, Слатино, Турйе, Мраморецъ и Върбяни, за да се посъветватъ, що да правятъ следъ тѣзи известия. Дадоха имъ се следнитѣ наставления: 1) ще продължимъ позицитѣ за борба по старата тактика 2) населението да се прибере въ селата, като закрие оръжието си, 3) само хората, които сѣ много подозрени, да сѣ въ връзка съ войводитѣ и да се прикриватъ въ горитѣ, 4) болнитѣ и раненитѣ да се изпращатъ въ града (Охридъ). Друго разпореждане не се даде, защото връзката съ щаба бѣ изгубена — не знаехме де е щабътъ. При това цѣлото охридско горско началство не бѣ въ пълния си съставъ — Хр. Узуновъ, Наумъ Цвѣтиновъ и Наумъ Златаревъ, следъ куратичкото сражение не бѣха се прибрали въ Горна Дебърца. Следъ тѣзи и други наставления селянитѣ потеглиха всѣки за селото си. Съ разрешение четници отъ недостѣпнитѣ за насъ села заминаха за селата си съ наставления — всѣки да скрива оръжието си и да казва предъ турската властъ, че началницитѣ сѣ имъ взели оръжието. Всичката вина да хвърлятъ върху горското революционно началство.

Презъ нощта на 4. IX. началнишката чета потегли за „Мирчевъ Кутелъ“ съ цель нѣкой отъ тѣхъ да заміне презъ Спространье за Демирхисарско — да се намѣрятъ съ Узуновъ, Цвѣтиновъ и Златаревъ. Срѣщнаха го пѣтя слатинската селска чета съ войводата Попъ Георги Кьосето и Гюрчинъ Петровъ. Тѣ ни казаха, че Узуновъ и Цвѣтиновъ съ Деяна и нѣколко четници проникнали скритомъ въ Брѣжанско и Куратичко, и по

всѣка вѣроятностъ ще дойдатъ въ Горна Дебърца, защото нашата работа въ Долна Дебърца и „Ортаколъ“ е разрушена. Трима четници въоръжени само съ револвери изпратихме въ Брѣжанско да потърсятъ Узунова и Цвѣтинова. Презъ деня на 5. IX. пристигнахме въ горитѣ надъ селото Слатино.

На 6. IX. Хр. Узуновъ и Н. Цвѣтиновъ съ 5 души четници дойдоха при насъ въ слатинскитѣ гори. Срещата ни съ Цвѣтиновъ и Узуновъ бѣ много трогателна.

„Не успѣхме — каза Узуновъ — да отбѣгнемъ „Куратичкото сражение. Тамъ изгубихме всичкото. Изгубихъ брата си Антона, другаря ни Наумчета „Златаревъ, Аргира Мариновъ, Дулета Пармаковъ и много други наши четници и мирно население — стари мъже, жени и деца. Тамъ изгубихъ и „Клима съ 6 души на патриотичната задруга „Повици отъ с. Ложани. Страшно сражение, не очаквано предателство на Веляна отъ с. Рѣчица.

Тжгата при загубата за който-и-да-е четникъ въ тоя случай, не можѣ да се изкаже съ обикновения ни изразъ: „похарчи се, Богъ да го прости“ Инстинктивно, безъ команда всички заставахме прави въ пълно мълчание и следъ една минута, казахме: „вѣчна имъ паметъ, Богъ да ги прости“.

Узуновъ започна да разправя за сражението следното: „Още на 29. VIII. отидохъ съ Даяна въ „Лешанско по едни разправи — кражби между „селянитѣ. На 31. VIII. въ тъмни зори чухме то- „повни гърмежи. Отзовахъ се заедно съ Деяна „къмъ върха „Вишесловецъ“, защото стражата ни „извѣсти, че отъ всички страни — отъ с. Плаке, „отъ с. Опеница, отъ Струлския ридъ, нахлувалъ „аскеръ съ артилерия къмъ „Давидовъ долъ“, „къмъ „Маркови кули“, въ всички мѣстности, дето „бѣше прибрано населението отъ селата Кура- „тица, Опейнца и Рѣчица. Тамъ бѣше началниче- „ската чета отъ Д. Дебърца съ езерската чета „на Никола Елшанчето, четата на Аргиръ Мари- „новъ, опейнската чета и куратичката чета съ вой- „водата Йове. Като видѣхъ аскера да идва отъ „къмъ „Гърмешница“, изпратихъ Деяна да хване „чуката „Св. Илия“, а пѣкъ азъ съ нѣколко души „четници хванахъ височинитѣ на „Мазатаръ“. От- „тамъ азъ и Деяна открихме огънь въ тилъ на „аскера. Сѣщо Петъръ Чановъ съ плзката чета „откри огънь въ тила на аскера. Една частъ отъ „аскера се обърна срещу насъ съ виковете и честа „стрѣлба. Следъ силенъ напѣвъ на много аскеръ, „ние отстъпихме и опжтихме се къмъ Брѣжанско, „къмъ Чемерски долъ, Илиенска църка за Демир- „хисарско“.

Наумъ Цвѣтиновъ Анастасовъ, който бѣше въ обрѣчка на самото сражение, ето какво каза: „на 30. VIII презъ нощта грамадна турска армия съ „горска артилерия отъ къмъ гр. Охридъ и отъ разни „посоки настѣпваше и свиваше обрѣчка къмъ мѣ- „стността „Давидова ливада“ и „Марково долче“. „Тамъ бѣше прибрано населението отъ околнитѣ „села съ цѣлата си поожщина. Аскерътъ настѣпва и стреля. Малкитѣ чети на Петъръ Чановъ и на „Хр. Узуновъ бѣха извънъ обрѣчка, а азъ съ Наумъ „Златаревъ, Аргиръ Мариновъ съ четитѣ ни на- „намѣрихме се заобиколени отъ аскера. Набързо „разпоредихме за отбрана на населението.

„Сутринта на 31. VIII. нецѣля, сражението бѣ „ше въ самия разгаръ. Ние, които останахме въ

„обръжча, държехме здраво позициите и не допуснахме аскера да слеза в дола. Аскерът започна да се показва от всички страни. Отстъпихме към височините, дето предполагаме да е Хр. Узунов, Деян и Петър Чанов. Минахме покрай семействата, казахме им да не бягат, да дигат бели кърпи и колкото е възможно да отиват към Бръжанско. Събрахме се над входа на долината всичките четници. Решихме да вървим нагоре, да пробием път към Бръжанско. Скоро узнахме, че и от там нахлува аскер. Върнахме се в долината. Видяхме как панически бѣга мирното население и рика: „Бѣгайте, турците идат“. Четниците бързо се пръснаха и взеха позиции, кой-какъ можа, нѣкои попаднаха въ ржкопашен бой.

„Азъ съ четниците ми се залостихме при „Марково долче“ в една добра позиция между камъняци, и от тамъ отвреме-на време стреляхме, като внимавахме всѣки патронъ да не отива напраздно. До края на сражението държахме тази позиция. Видяхъ срещу мене подъ една канара заслонени 20—30 жени съ малки деца; видяхъ плащия свещеникъ, попъ Тирчо, безъ пушка, съ превързана ржка; видяхъ какъ мъжествено отъ височините нѣкои четници хвърляха камъни срещу аскера; видяхъ какъ аскерътъ подпалваше гората. Горѣше гората. На върха „Високо бърдо“ бѣше разположена артилерията и непрекъснато пускаше своите „зѣрна“, а отъ турската пехота чуваше се ревъ на разярани тѣлпи и викове: „Аргиръ бе, оттука бе, оттамо бе“. Отдѣлни пушечни и топовни гърмежи не се усѣщаха, а просто единъ тънтенъ, едно общо бучение отъ пушечни и топовни гърмежи отъ пожара, отъ викове, плачове — сѣщински адъ. Въобще неописуемъ бѣ ужасътъ при „Марково долче“.

„По едно време тржбите затржбиха за настѣпление. Жените извикаха ми, че аскерътъ настѣпва къмъ дола. Азъ, казва Наумче, се изправихъ и видяхъ, че аскерътъ настѣпва масово въ долината. Азъ, както и другите четници, залостени въ канарите на тоя долъ, зачестихме стрелбата. Отъ навлизащия аскеръ въ дола падатъ убити. Турски тржби свирятъ отбой. Аскерътъ се връща назадъ. Следъ едно затишие отъ $\frac{1}{4}$ часъ, аскерътъ настѣпва наново, артилерията гърми. Жените отъ канарите излизатъ, пръснаха да бягатъ. Коя грабнала детето си на ржка, коя подъ мишница; кръвъ тече отъ тѣхъ — бѣха ранени; всички бягатъ на доле въ долината.

„Не се допусна аскерътъ да преследва и навлиза въ тоя долъ, защото честия огънь отъ всички ни, които бѣхме залостени между стените, произведе паника и въ аскера. Тази частъ отъ аскера дига убитите си, връща се назадъ. Тия семейства, които бѣха въ тоя долъ, повечето се спасиха; а семействата, които бѣха въ другите долища, бѣха пленени и закарани въ с. Коселъ, въ чифлиците на охридските бегове. Надвечеръ аскерътъ се отдръпва и се прибира — едни къмъ развалините на с. Куратица, други къмъ с. Опейнца, къмъ с. Коселъ. Излѣзохме отъ позициите си. Намѣрихме на позициите избити нашите другари: Аргиръ Мариновъ, Андонъ Узуновъ, Христо Пармаговъ, Доне Блажевъ отъ с. Опейнца, Климо Поповски

отъ с. Ложани съ шестъ души негови роднини, членове на задругата Поповци въ с. Ложани (стружско). Намѣрихме тукъ тамъ убити четници, Стефанъ Котляръ, берберчето, Йонче Шипкаръ, Йонче Лятковъ, Стефанъ Шибакъ, жени, деца, старци. Разпоредихме убитите да се погребатъ Ранените, между които бѣше и Левъ Чиновъ, настанихме въ суха пещера, превързахме раните имъ, оставихме имъ двама прислужници и наредихме да се изпратятъ въ града (Охридъ) за лѣкуване. Непоносимата ми тѣга отъ тая картина се усилва, като не виждамъ да се появи отъ нѣкоя позиция другарътъ ми Наумче Д. Златаревъ. Между убитите и ранените нѣмаше го. Падналъ въ пленъ, убитъ или раненъ! По-късно разбрахме, че той билъ заловенъ раненъ, после убитъ по пътя за Битоля и безследно нѣкъде заровенъ. Той, Андонъ Узуновъ, Дуле Пармаковъ и други преди сражението бѣха при склада, приготвяваха патрони. Складътъ бѣше добре замаскиранъ — подземие. Ако тѣ не бѣха напуснали склада, нѣмаше да пострадатъ, — тамъ не мина аскеръ. Направи ми впечатление Блаже отъ с. Опейнца, който, като видѣ момчето си Доне убито, хладнокръвно извика: „ей! и моето дете уби то!“ Каза го така хладнокръвно, като че ли говори за нѣкое чуждо дете. Казахъ си — духътъ на времето! Презъ нощта съ нѣколко четници потеглихъ къмъ с. Скребатно, взехъ съ себе си войводата Цвѣтко отъ с. Ябланица, тежко раненъ въ ржката. Зиско Гребенаровъ намѣри единъ конь, качихме Цвѣтко, а Хр. Ангеловъ, докторътъ, превърза раните му. Заминахме после къмъ Бръжанско, въ Чемерския долъ. Тукъ престояхме до 6. IX. Тамъ дойде и Хр. Узуновъ, съ когото заедно ето сме при васъ, въ Горна Дебърца. Езерскиятъ районъ, Орта-Олъ, Долна Дебърца сѣ вече недостъпни за насъ, има турски застави“.

Хр. Узуновъ започна да разправя какъ прекаралъ въ Демир-Хисарско, следъ отстъпването му отъ куратичкото срежение. Каза: „Щабътъ не се знае де се намира. По всѣка вѣроятностъ се е оттеглилъ въ Прилепско, Велешко, дето възстаническото движение е слабо“.

„Съмнявамъ се за по-нататъшните обиколки въ селата ни, особено за единъ периодъ отъ 2—3 месеца. Ахъ, колко съмъ билъ наивенъ! Вѣрвахъ, не, бѣхъ преуверенъ, че отъ България чети ще нахлуватъ, че България най-малко поне ще направи една демонстрация въ полза на поробените си народъ!“

На 6. IX. вечерята стражата ни извести, че по върховете на „Мазаторъ“ къмъ с. Плаке има запалени огньове. Съ стражата дойде и единъ четникъ отъ плакската чета, донесе нѣколко писма. Ни се съобщаваше, че плакската чета следъ сражението въ Куратичко заминала въ Долно Демир-Хисарско — въ Слоещичките планини, че войводата Петъръ Чановъ и Климо, селския войвода на плакската чета, чакатъ упътвания.

На 7. IX. писахме писма до Тасета, Деяна, до П. Чановъ, Никола Елшанчето, до Сметата, дето и да се намиратъ, съ наставления да обикалятъ селата по старата ни тактика; да се легализира и прибере въ селата невъоръженото население, като имъ се припомниха и наставления за запазване духа, живота и имота на населението. (Следва)

А. Е. Кецаровъ

Първата ми среща с Йорданъ Пиперката

Крушовската „Баба Тонка“ — Баба Пара Митева Гърданоска

(Изъ споменитъ на + П. Ацевъ по дейността му въ Крушовско).

„ . . . Организацията не се създаде само съ благи и революционни приказки — за нея бѣха нуждни срѣдства, но такива нѣмаше и лесно не се намираха. Търсенето имъ по разни начини и пжтища донесе повече грижи отъ улеснения.

Презъ 1899 год. нѣкои комитети бѣха прибѣгнали до старитѣ нелегални сили, които, въоръжени на групи, се опитаха да подгонятъ турскитѣ деребеи, да задигнатъ отъ нѣкъде суми, за да ги дадатъ въ разположение на организацията. Опитътъ бѣ поставенъ на отживѣли начала, поради което и резултатитѣ бѣха нищожни, а нѣкъде бѣха и отрицателни.

Мирче Ацевъ

Въ края на същата година секретарьтъ на Крушовския революционенъ комитетъ посети гр. Битоля. Кждето, въ една среща съ Дамянъ Груевъ, размѣни мисли по състоянието на организацията въ Крушовско и Демирхисарско.

Между другото Груевъ поиска да чуе мнението на секретаря за *Мирче Ацевъ* *), който билъ на пжтъ за Прилепско, на чело на чета отъ нѣколко души.

Секретарьтъ, който познаваше Мирча много добре, отговори:

„Нѣма съмнение, че четата ще бжде отъ полза, но тая чета не ще бжде въ състояние да задо-

воли зеющитѣ нужди на Организацията, както частно въ Прилепско, така и въ цѣлия окръгъ“. Тукъ секретарьтъ изложи своето становище по създаване нелегалния институтъ въ окръга. А за това бѣха необходими интелигентни сили, които да завеждатъ работитѣ на нарастналитѣ селски комитети, както и да водятъ агитацията въ организираниѣ села за затвърдяване революционната мисль, а въ неорганизиранитѣ — за създаване организации.

Мирче Ацевъ, като дѣлови човѣкъ, можеше да бжде използванъ само като груба сила. Но за агитация и ръководене — не можеше, защото не бѣ подготвенъ за това. Бѣше и полуграмотенъ човѣкъ, макаръ и природно развитъ и надаренъ съ рѣдки качества.

За окръга бѣше необходимо да има вече не само една чета, която да се занимава само съ преследване на деребеитѣ турци и да дебне търговци, за да задига суми за издръжка на организацията, а бѣха нуждни нелегални групи за всѣка околия. Въ състава на тѣзи групи да има по една интелигентна сила, която да бжде стожера на организацията въ селата и срѣдство за провеждане революционнитѣ замисли и насаждане на нуждната дисциплина. Отъ своя страна дисциплината щѣше да даде всичко, включително и срѣдствата, защото народецътъ, макаръ и беденъ, все можеше да спести по малко, за да си издържа едно свое и така близко до сърдцето дѣло. Най после, нуждата отъ четитѣ оѣше наложителна и за това — да се създаде приютъ за водачитѣ на дѣлото, които, дебнени отъ турската полиция, започнаха да се замишлюватъ какво може да стане съ тѣхъ въ всѣки моментъ, при всѣко разкритие и при всѣка проява на слабохарактерни работници и подли граждани, които можеха да посочватъ ръководителитѣ на властта.

Дамянъ Груевъ, който умѣеше да изслушва всѣкиго и всѣкога, когато се отнасяше за дѣлото, и сега изслуша изложението на Крушовския секретаръ и, вмѣсто да заговори на сжщата тема, по единъ много ловъкъ начинъ пренесе разговора на друга тема. Обаче, ясно бѣше, че той бѣ заинтригуванъ отъ току-що прознесеното мнение.

Въ онази епоха на организацията нѣмаше лични прояви, които да спиратъ вниманието на маситѣ. Всичко бѣше въ движение. А това движение се направляваше отъ голѣмото мѣсто което бѣше „всѣкъде и никжде“. „Така е наредилъ централниятъ комитетъ“ — се носѣше отъ уста на уста или писмено до околийтѣ, а отъ тамъ устно до всички работници, за които не бѣше нужно нищо друго, за да ги подгони на работа, безъ да държатъ смѣтка за личнитѣ си интереси и за живота си. „Централниятъ комитетъ е заповѣдалъ“ — това значеше: „Родината иска морални и материални жертви отъ всѣкиго отъ насъ“. Всички бѣхме се клели, че ще изпълняваме безусловно и безпрекословно нарежданията на тая воля. Като воденъ камъкъ тежеше на всички, които биваха въз-

*) Братъ на Петъръ Ацевъ.

препятствувани да изпълнят желанието на тая воля — тя се бѣше слѣла съ волята, която движеше въ посочвания пѣтъ идеала за жадуваната отъ вѣкове свобода — това бѣ общата воля на робитѣ, които като че ли издѣнъ земята се бѣха издигнали и създали като народъ, на който било отредено мѣсто подъ Божието слънце. И ето че той съ всичкитѣ си сили се заемаше да се устрои въ собствения си домъ, въ собствената си земя. А въ такива минути какво значение може да има личността?

Даме най-добре бѣше прочелъ това въ народната душа и най-добре умѣеше да създава причини за дѣлова работа.

Схема — Крушово и близката му пколностъ

Презъ лѣтото на 1900 г. *Мирче Ацевъ* съ 10 до 12 души сполучи да преброди цѣла Срѣдна Македония и презъ Кожухъ и Нидже се отзова въ Прилепската околия. Една група отъ четири човѣка отъ неговата чета трѣбваше да остане въ Демиръ Хисарско и Кичевско, както и въ Крушовско и Порѣчко.

На чело на тая група бѣ застаналъ *Йорданъ Пиперката*. Другаритѣ му бѣха: *Гюрчинъ Наумовъ* отъ с. Добрушево — Битолско.

Съ отдѣлянето си отъ четата на Мирче Ацевъ тѣзи четирима започватъ да се разпадатъ като цѣло. Прѣвъ избѣгалъ Стойче който се върналъ и отишелъ въ Прилепско, безъ да се обади на другаритѣ си. Втори напусналъ дѣдо Андрея, който, хранѣлъ амбиция за първенство, — не могълъ да се помири, че ще трѣбва да се подчинява на много по-младия отъ него Йорданъ, който, буенъ и избухливъ, съ нищо не бѣ въздействувалъ на амбициозния си другаръ.

Останалъ съ вѣчно сговорливия и безъ всѣкакви претенции *Гюрчинъ*, Пиперката запиталъ дали Мирче е още въ Прилепско. Получилъ известие — заминалъ е вече. На пѣтъ по дирята на Мирче, тѣ — Гюрчинъ и Пиперката — се застояватъ въ Крушовско въ с. Горно Дивяци. Уведомени за намѣрението имъ, ние поискахме среща. Тя стана въ края на 1900 г. въ Арилевското землище, между с. Долно Дивяци и Г. Дивяци, на лѣвия скатъ на Кокошинъ долъ при арилевско гумно. Нощъ безлунна, облачно — тъмно като въ рогъ. По мръкнало, въоръжени, съ Никола Шапър-

дановъ, добъръ работникъ отъ Крушово, се измъкнахме отъ града и презъ Миячката кория, презъ преслопа Слива стигнахме гумного и полузакрити въ сламата тихо приказвахме, за да не заспимъ.

На известно разстояние отъ къмъ Кокошинъ долъ се разнесе тихо почукване съ два камѣка. Отговорихме. Последва и паролата. (Не си спомнямъ каква бѣше тая първа парола между легални и нелегални въ Крушовската револ. околия). Прѣвъ дойде *Гюрчинъ Войвода*. Прегърнахме се и се разцелувахме братски. Следъ него дойде и *Пиперката*, придруженъ отъ първитѣ хора на с. Г. Дивяци. Тъмнината не позволяваше да видимъ хората, съ които така радушно се срѣзнахме на това мѣсто. Слушахме шепнещитѣ имъ отговори на нашитѣ тихо задавани въпроси. Безъ да гледаме лицата имъ, чувствувахме се тѣхното вълнение, но и тѣ чувствуваха нашето. Вълнението ни идваше отъ инстинктивно налагащата се мисль — тази среща е историческа, първата стѣпка на дѣлото, което следъ непълни три години раздруса устоитѣ на една империя. Сърдцата ни немирно туптѣха. Не чувствувахме и нощния полъхващъ вѣтрецъ, който въ другъ случай би смразилъ душата на човѣка на това мѣсто.

Гюрчинъ, който бѣше пушачъ, не можа повече да се въздържи и пожела да си запали цигара. Предложихме нашитѣ табакери. Той зави цигара и драсна да я запали. Тази мигновена свѣтина озари гърдитѣ на Пиперката. Лъснаха златожълтитѣ нагантиви патрони, наредени джообразно на единъ специаленъ патрондашъ, който до самата смъртъ украсяваше юначнитѣ гърди на левента.

Туряне основа на четническия институтъ въ Крушовско

Йорданъ Пиперката и Гюрчинъ съ удоволствие посрещнаха нашето предложение — да останатъ презъ зимата между насъ, съ цель да създадемъ една чета по нашитѣ разбирания и желания. Заявихме имъ, че тѣ не ще се грижатъ отъ сега нататѣкъ за облѣкло, храна и изобщо за издръжка си. Ние поемахме тази грижа, а тѣ трѣбваше, колкото имъ е възможно презъ зимата, да съдействуватъ за подържане връзка съ революционнитѣ ни групи изъ селата. Ако ли не сж сигурни въ положението си въ селата, предлагаме имъ да дойдатъ въ града, кждето спокойно можеха да прекаратъ зимнитѣ дни и нощи.

Следъ като свършихме сериозния разговоръ и уговорихме всичко, Шапърдановъ, самъ добъръ терекия, напомни за шишетата конякъ, които носѣхме и, докато Гюрчинъ се сети, Пиперката бѣше вдигналъ едното шише. Гюрчинъ грабна шишето отъ ржцетѣ му:

— То не е донесено само за тебе — смѣра го той по бащински. — Гюрчинъ имаше два пѣти годинитѣ на Пиперката.

Горната бележка Гюрчинъ направи не отъ желание да запази конякъ за другитѣ, а съ цель да предпази Паперката отъ една негова слабостъ. Но бѣше вече късно. Пиперката скоро млъкна. Само хълцаше. Познавайки характера му, Гюрчинъ седна близо до него и започна внимателно да следи движенията му, подхвърляйки подигравателно:

Войводата Гюрчинъ

— Лесно се вдига, тежко се носи. Само да нѣма лисици да се дератъ.

Действително, само следъ нѣколко минути Йорданъ трѣбваше да се освобождава отъ погълнатия конякъ. Засрами се като млада булка. Почувствува студъ. Нѣмаше повече какво да се приказва, нѣмаше и защо повече да се бавимъ на това мѣсто. Сбогувахме се и потеглихме — тѣ за Г. Дивяци, ние — за Крушово.

Не бѣхме изминали нито сто крачки, съ целъ да пропжди чувството на срамъ, което бѣше го налегнало следъ непредпазливата му стѣпка, Йорданъ изгърмѣ. Моятъ другаръ, разчувствувалъ се сжщо, вдигна мартината си и пусна веднажъ къмъ върха Бѣла вода. Дѣдо Гюрчинъ се провикна: — А, бре! Ха-а а! както овчаръ вика, когато они вълка, нападнелъ кошарата.

Зацари нощната тишина, нарушавана отъ далечния лай на арилевскитѣ кучета. Бързахме къмъ Слива, а отъ тукъ къмъ Веземково и Миячка кория. Подъ краката ни почна да прѣщи заледената калъ. Вѣтрецътъ бѣ разгснилъ облацитѣ. Стана студено. Наклонихме за града. На затулено мѣсто постанахме да видимъ колко е часа. Рано бѣше. Деврието обикаляше кжщитѣ. Шапърдановъ забеляза — трѣбва да се почака. Изморенъ отъ пжтя и преживѣното презъ нощта, подпрѣлъ се на пушката си, задрѣмалъ съмъ. Когато се събудихъ, силна кашлица разтърси цѣлото ми измръзнало тѣло — бѣхъ се изпотилъ при движението. Почувствувахъ се зле, та трѣбваше да се приберемъ. Предпазливо се добрахме до крайнитѣ кжщи и прескочихме оградата надъ Гърдановскитѣ кжщи.

Почукахме на прозореца. Будната баба Пара отговори съ подкашлюване: клетата, тя не бѣше мигнала цѣлата нощъ.

Съобщава: Калитанъ Георги П. Ацевъ

Св. Дебърския Митрополитъ Козма Пречистански

По случай 25 годишнината отъ неговата кончина

На 29 януарий т. г. по инициативата на брат свата — Дебърско, Кечевско и Гостиварско — Рѣканско — въ черквата „Св Недѣля“ при стечение на безчетъ богомолци се извърши панихида по случай 25 годишнината отъ смъртта на Дебърския митрополитъ Козма Пречистански. Панихидата бѣ оповестена резъ вестници и твър е съдържателенъ некрологъ. Издадена бѣ и специална брошура, въ която сж изнесени твърде важни моменти изъ дейността и живота на о Бозѣ починалия митрополитъ

Кой бѣ дѣдо Козма Пречистански? Знае го всичко живо изъ най-западния край на българското отечество — българи, арнаути, турци. Толкова той бѣше популяренъ, така бѣше той обичанъ и уважаванъ отъ всички — отъ наши и чужди — отъ иновѣрци и инородци. Познавахъ го много добре и ренегатитѣ отъ чуждата пропаганда, но тѣ не го тачеха, тѣ го ненавиждаха, бояха се отъ него, защото той бѣ твърдата скала, о която се разби- ваха тѣхнитѣ надежди — да завладѣятъ епархията му, да го направятъ невъзможенъ въ нея и да го прогонятъ. Тѣзи имъ намѣрения, обаче, не се сбждваха: всѣки новъ день неговото положение се затвърдяваше, защото всичко бѣше съ него —

Митрополитъ Козма Пречистански

и българи и албанци, и народът и власт.

Роденъ въ кичевското село Орланци, изра сълъ и възпитанъ въ манастира „Пречиста“ край Кичево, душата и сърдцето на дѣдо Козма бѣха се пропили всецѣло отъ възжеленияти и идеалитѣ на мѣстнитѣ бѣлгари, които и въ най-тежкитѣ времена за народа ни не бѣха престанали да се учатъ и да се молятъ Богу на българския свещенъ езикъ.

Здрави бѣлгари, съ здраво българско народ-свстно съзнание, Дебрани и Кичевци създадоха изъ своята срѣда най-яркия защитникъ, най-здравия представителъ на българското църковно-училищно възрожденско дѣло. Безъ дълбока ерудиция, но съ дълбоко съзнание на важността и значението на сана, който бѣ прегърналъ — съ всичката си любовъ, съ всичкото си сърдце и душа — Преосвещениятъ Козма Пречистански бѣ гордостта и радостта на цѣла Западна Македония.

Убеденъ, че народниятъ вождь, представителътъ и носителътъ на просвѣтнитѣ възжеления на своя народъ, преди всичко самъ трѣбва да бѣде просвѣтенъ — едно свѣтило какъ ще може да стопля и освѣтлява, ако въ самото него буенъ огънь не гори! — ученолюбивиятъ дѣдо Козма разгъна всички свой талантъ, цѣлото свое учено-любие, и, природно надаренъ съ силна паметъ и съ разсудителни способности, той усвои до съвършенство турския и албанския езици устно, устно и писмено френски езикъ. И нѣщо странъ — въ тоя дивъ край, дебърския, единственъ дѣдо Козма притежаваше разкошно подвързана библиотека съ съчиненията на най-виднитѣ представители на френската поезия и литература, история и философия.

Съ цѣлата своя всеотдайностъ той служи на църковно-училищното ни дѣло и нищо не го отклони отъ неговото предназначение — да бѣде стражъ, бранителъ на народчитѣ ни идеали. Нито изгнанието му отъ роденъ край, нито заточението му въ Света Гора, никакви страдания не го отклониха отъ неговия дългъ.

И презъ 1913 год. прогоненъ отъ епархията му отъ настанилитѣ се по измннически начинъ наци „съюзници“, неговитѣ непреривни молитви къмъ Всевишния бѣха да бѣде удостоенъ съ вели-

ката милостъ да се завърне въ отечеството си и тамъ да предаде своя духъ. „Дето косми, тамъ и кости“ бѣше неговото най-любимо желание — въ манастира „Пречиста“ бѣ подстриганъ, въ сжщия манастиръ да бѣде погребанъ. И чу Богъ молбата му. Само година и половина следъ изгонването му отъ седалищния му градъ нашитѣ витязи изринаха работодателя. И, обхванатъ отъ нѣкакво необятно желание да се върне часъ по скоро въ епархията си, нѣкаква необяснима носталгия вдигна нашия блаженъ старецъ и като хала го отвлѣче за Кичево. Безъ да гледа на труднитѣ условия за пътуване, посрѣдъ зима, той тръгна. Страхъ го бѣше, каточели, да не би сърдцето му да се прѣсне отъ радостъ, отъ чрезмѣрна горестъ по освобожденъ вече роденъ край и въпрѣки съветитѣ на лѣкари и приятели, безъ да дочака успокояване на страната, той тръгна съ файтонъ посрѣдъ бури и снѣгове и стигна въ Кичево преди Коледа и само една единствена литургия можа да отслужи — на първия денъ на Рождество Христово — 25. XII. 1915 год. Посрещнатъ най-радушно, най-тържествено отъ цѣло Кичево и отъ селата изъ пѣтя му, както никой коронованъ глава не е билъ посрещанъ, вълненията, които е изпиталъ, прибавени къмъ несгодитѣ, които е понесълъ изъ трудния дългъ пътъ, го повалиха на легло. И вече не стана: на 16. I. 1916 год. най-достойниятъ между достойнитѣ български архиереи предаде Богу духъ и цѣлата Дебърска епархия горещо оплака своя духовенъ началникъ. Цѣла Македония съ тъга на сърдце научи за горчивата участъ, която бѣ постигнала нейния избраникъ и вождь.

Днесъ манастирътъ „Пречиста“ съхранява тленнитѣ останки на своя най-заслужилъ ктиторъ и създателъ. Тѣ напомнятъ на млади и стари величието на неговия духъ и охранаватъ надеждата, че не ще бѣде далечъ денътъ, въ който всички, които го боготворѣха, ще му издигнатъ паметникъ напомнящъ светостта на своя духовенъ водителъ, представляващъ силата и здравината на тоя отъ вѣкове упоритъ български елементъ.

Да бѣде вѣчна славата на блаженнопочившия дѣдо Козма Пречистански.

К. Хр.

Македоно-одринското опълчение

(По случай годишнината отъ Шаркѡйската епопея)

19. IX. 1912. Камбани проехтѣха въ утринното зарево. Глашатай обяви часа за отколе ожданата отплата. Пое се борба за обединение на българскиѣ земи. Стихия обхвана цѣлия ни родъ. Запаляха се сърдцата на всички останали далечъ отъ знамето, което вече победно плющи, и разнася славата на храброто ни оржие. На ята почватъ да се стичатъ бѣлгари отъ всички краища на свѣта.

Оттатъкъ океана отлично организирани предприятия на 2 на 3 ликвидиратъ, или просто спускатъ кепенци. Параходи пренасятъ герои — 1250 — готови да изкупятъ съ кръвта си свободата, която съ лжчитѣ си озарява вече родна земя. Пори корабътъ синитѣ води, а на палубата му лудо хоро — ржченица безспиръ се люлѣе. „На смъртъ отиватъ, а радостъ безкрайна бушува въ сърдцата имъ“,

— забелязватъ капитанъ и богати американци. Всичко се стреми да изгради величието на българския народъ. Младежи, 16—19 г., до 60 год. старци заедно копнѣятъ — да полетятъ оттатъкъ границата: изъ тракийскитѣ полета врагътъ препуска и се прибира тамъ, откъдето преди 5½ вѣка предприе своето нашествие, за да облѣе въ мракъ и тъма югоизтока на Европа.

Но на младата държава оржие ѝ липсва и не може да задоволи копнежа на хиляди доброволци. „Безъ пушка ще тръгнемъ! Та малко ли оржие е посѣяно изъ пѣтя на разгромената папачъ?“ — заявяватъ жаднитѣ за мѣстъ — боятъ се — войната скоро привършва и военно крѣщение не ще могатъ да приематъ.

Надъ 30,000 западени глави главоболятъ на

военни комендантства. Ощастливени сж съ войнишко прозвище едва 16,855 души — 2512 отъ свободна България, — 500 юноши отъ юнашкия легионъ, — 1215 тракийци, разни — 680, отъ които 260 арменци, ведно съ легендарния Антраникъ и ротния командиръ Нжждехъ — останалитъ все българи отъ Македония — 12, по-късно 15 дружини, 3 бригади македоно-одринско опълчение. Опълченци нали съ гърдитъ си браниха Шипка? Сливница не бѣ ли защитена тоже отъ опълченци? Конница 2000 опълченци — комити и войводи отъ Македония, начело съ майоръ Паница не удариха ли въ тилъ Милана Обреновича, та го принудиха самъ да бѣга, миръ да проси?

Къмъ срѣдата на октомврий опълчението лети къмъ границата. Пѣстра мозайка отъ възрасти, занятия, положение и носии — до опинцитъ, лачени обуца, до обикновената капа — скжпо бомбе, шапка, до жакетъ и пардесо — обикновена долама. Най-пѣстроноси сж добрани — съ потури и капета, съ куче и кебета. Българи отъ всички краища на българската земя, обзети отъ единъ духъ, вдъхновени отъ едно въжделение, яростно се хвърлятъ въ борбата и проявяватъ безпримѣрни чудеса отъ храбростъ — Македония се освобождава! Да сложимъ живота си предъ нейния олтаръ — заявяватъ. Обсаденъ, Яверъ паша сълзи пророня отъ срамъ — неподготвенъ врагъ го заробва.

Балканъ — Тореси, Кешанъ, Малгара, Мраморно море — Шаркѡй — всичко се прекланя предъ духа на опълчението.

Битъ по всѣка линия, врагътъ последенъ опитъ предприема — едно-единствено сражение да спечели — честъ отомнска да спаси! Тридесетъ хиляди аскеръ, избранъ, отлично екипиранъ, модерно въоръженъ, прави десантъ и мѣри сили съ необучени, неекипирани, недостатъчно въоръжени опълченци. Тукъ е Енверъ паша, вдъхновителъ на младотурцитъ. Тукъ взима участие и принцъ отъ султански родъ.

Спотайватъ се опълченци и даватъ възможностъ на нашественицитъ да напуснатъ параходитъ. Флотска артилерия прикрива десанта. И стихия неотбана обхваща отбраняващитъ изкулената вече народна свобода. И като лъвове единъ до другъ се нахвърлятъ върху нашественицитъ. Никой никого не може да спре. Самолична команда вдъхновява всички до единъ и внушава пълно себеотрицание. Оржие и екипировка, мнозинство и разкошъ отстѣпиха предъ духа и мощта на бранителитъ. Победата е пълна, погромътъ окончателенъ. Които неуспѣха да се спасятъ на параходитъ, въ морето се хвърлиха и тукъ Аллахъ срещнаха. Срамътъ е недостигнатъ. Всѣка надежда изчерпана.

17 май. Лондонъ. Мирътъ подписанъ.

Открива се нова страница, страница на падение, страница на безчестие. Договори съ сложени върху тѣхъ подписи на държавни глави се разкъсватъ безъ стидъ, безъ срамъ предъ цѣлия цивилизованъ свѣтъ, предъ история и поколѣния.

До като очистимъ смѣтки съ общия врагъ, „съюзници“ скроили вѣроломство. И както презъ 1885 витязи се прехвърлятъ отъ изтокъ къмъ западъ.

Кочани — Султанъ тепе се повѣрва на готвящитъ се да се завърнатъ въ отечеството си вече

освободено, македоно-одринци. Озлоблението срещу измѣнението е сатанинско, жаждата за мѣсть — исполинска, борбата — гигантска.

Господи, Боже! Какво по-очебийно доказателство за българска народностна принадлежност на изтерзания до немощъ македонецъ? Цѣлъ вѣкъ вече той се бори, потъ и кръвъ лѣе, рже и плещи чупи, изплака си сълзитъ отъ копнежъ по милъ свой рожденъ братъ, съ когото единъ и сжщъ езикъ, еднаква кръвъ, едни и сжщи идеали, едно минало, едно и сжщо желание за нараздѣлно бждеще свързва, свързва го точно така, както поетътъ възпѣва:

Момитъ кръшни пѣсни пѣятъ на български езикъ
И въ Македония, дето живѣй народъ великъ —
Едничъкъ гласъ се тамъ разнася едничъкъ чуй
се вѣкъ,

Ний българи сме, честъ и слава,
днесъ кичимъ нашата държава.

1300 гроба. 3000 ранени, — пострадали, 20% отъ цѣлия съставъ — останалитъ живи готови до единъ да сложатъ кости, зачипчиха нокти за родна граница и не отстѣпиха нито сантиметъ отъ нея. Всички опити за пробивъ рекушираха и разбиха опозорени измѣннически чела.

Македоноодринци и цѣлиятъ ни родъ остана съ славата и съ несломимата вѣра за величието на българския народъ, което вече виждаме, което иде, приближава.

Да бжде вѣчна паметта на принеслитъ живота си въ даръ предъ величието на българската държава! Вѣчна слава на македоно-одринци, които бѣха готови чрезъ кръвта си да вложатъ сѣйни рубини въ българската държавна корона!

На 9. II. н. г. бѣ отпразднувана по тържественъ начинъ годишнината на шаркѡйската епопея. Въ препълнения отъ почитатели храмъ „Св. Недѣля“ се отслужи панихида за падналитъ и молебень за славнитъ македоноодринци, които съ подвизитъ си записаха свѣтли страници въ новейшата история на българския народъ. Почетния председател на Съюза на македоноодринскитъ опълченски дружества, полковникътъ отъ генералния щабъ о. з. г-нъ Петъръ Дървинговъ, произнесе високо патриотична речъ.

Съ военна музика начело празнуващитъ се отправиха за казармитъ на 1-й полкъ, дето предъ паметнитъ плочи на падналитъ за обединението на българския народъ поднесоха вѣнецъ. Председателътъ на Соф. македоноодр. опълч. д-ство Андрей Лулчевъ произнесе прочувствено слово, посрещнато съ ура отъ построената тукъ войскова частъ.

На 16. II. въ обширния салонъ на кино „Балканъ“ въ присѣтствието на представител на военното м-ство, на Св. Синодъ и на патриотични организации, председателятъ на съюза г. Миланъ Дамяновъ съ нѣколко вѣжпителни думи откри тържеството, следъ което г. П. Дървинговъ подробно изложи славната дейностъ на македоноодринци отъ мобилизирането имъ до злополучния край на междусъюзнишката война.

Г-нъ Дървинговъ, плодовитъ воененъ писателъ, членъ на академията на наукитъ, личенъ свидетел въ качеството си н-къ на щаба на опълчението, направи силно впечатление съ своето вдъхновено подробно и ясно изложение, както въ

речта му въ черквата така и въ кино „Балканъ“. На г. Дървингова едно му липсваше. Липсваше му радио, за да разнесе пламенната му речъ изъ всичкитѣ краища на българската земя, изъ цѣль свѣтъ, за да чуятъ, да разбератъ наши и всички други какъвъ е македонецътъ и тракиецътъ и какви жертви сж готови да принесатъ тѣ, когато дойде въпросътъ да изтъкнатъ националната си принадлежност, какви подвизи извършиха тѣ, колко жертви дадоха, какви мъжки и страдания изпитаха, за да извоюватъ свободата на страната, която ги е родила, свободата на народа, който ги е създалъ.

Хореографната група на г-ца Руска Колева изнесе народни хора, които бѣха изпълнени така живо, тъй ритмично, правилно и красиво, че предизвикаха сълзи отъ умиление и национална гордостъ. Интересно — музика свири, хоро — лудо хоро се играе, а зрителитѣ сълзи ронятъ!

„Тѣ победиха“, единъ отъ най сполучливитѣ български филми, щастливо съчета и приключо отличено наредената програма на тържеството.

Поздравляваме най-сърдечно македоноодринци съ празника имъ съ пожелание за скорошно реализиране на националнитѣ ни въжделения и идеали.

К. Хр.

Допълнителни данни по откриване шифъра на Атинския гръцки Върховенъ Революционенъ комитетъ отъ Костурскитѣ районни войводи Пандо Кляшевъ и Атанасъ Кършаковъ

Въ два последователни броя — № № 119 и 120 — на „Илюстрация Илинденъ“ Атанасъ Палчевъ писа за намѣрената кожена чанта съдържаща гръцка комитетска архива, която той заедно съ стария учителъ, сега покойникъ, Никола Калановски, дешифрирали.

Кузо п. Диневъ Блацки

По този въпросъ презъ 1924 год. бѣхъ държалъ рефератъ, — „Защо се отдалечихме отъ нашитѣ идеали“, въ който подробно изнесохъ това, което сега прочетохъ така увлекателно написано отъ Палчевъ.

Увѣрени сме, че авторътъ съ благодарностъ ще използва и прибави следнитѣ **официални данни**, които безъ да измѣнятъ същността на събитията, допълватъ нѣкои празноти и неточности, които винаги се явяватъ, когато се пише по паметъ.

Ето съдържанието на заловенитѣ андартски писма:

„Капитанъ Кендрось (отъ Леринъ) пише безъ дата и отговаря на полученото „преди нѣколко дни писмо“ (отъ виденъ „капитанъ“ или началникъ, както това личи отъ съдържанието), когото осведомява въ ху работитѣ около Леринъ, (и се обръща съ „любезний приятелю“). Възползуванъ отъ времето за изпититѣ (Кендрось очевидно е билъ училищенъ инспекторъ или учителъ) отидохъ до Псодери и Жельово и се разговаряхъ съ Наумъ, Андрея и Трайко Манджако, както и съ ханджията Андрико и заедно съ тѣхъ решихме, че е необходимо нужно да се очисти преди всичко Псодери отъ тримата-четворица фанатици румъни, за да можемъ следъ това да намираме закрила и прибежище въ него“.

„Ония, които стоятъ на чело въ селото — Попъ Ставре, хаджи Кочо и Михалъ Ясовъ — много желаятъ това“. За подробно споразумение по този въпросъ, моля те покани Попъ Ставре на среща“.

Второто писмо има следното съдържание:

„Поздравлявамъ Ви съ идеята за общо пречистиване на селата и моля да я изпълните“. Паритѣ изпратихме преди време и вѣрвамъ, че си ги получили. По работата на Буфъ ето какво наредихме: Заповѣдахме на Фуфа да дойде въ Арменско при Вячо и да се постарее да залови нѣкои буфчани, да убие нѣкои отъ тѣхъ, а другитѣ да вземе въ планината. Отъ сведенията, които имаме можемъ да разчитаме, че буфчани ще се изплашатъ, че ще бждатъ убити и останалитѣ и така ще ги принудимъ да падне цѣлия Буфъ-коль. Въ Билища изпращамъ редовно 16^{1/2} лири месечно съ списъкъ, за да не ни се дава поводъ да допускаме, че става злоупотребиление. Изпратихме възнаграждението и на капитанъ Лаки, за убийството на четирмата върбничени...“

Споредъ сведенията ни, офицерътъ шефъ на гарнизона въ Псодери, е на около 60 години. Приятелъ ни е и ще вземе каквото благоволимъ да дадемъ“.

(Тѣзи писма сж изпратени отъ търговския ни агентъ Живко Добревъ въ Министерството на Външнитѣ работи съ докладъ № 724 отъ 26. IX. 1906 год.).

Писмото пъкъ на капитанъ Кендрось отъ Леринъ трѣбва да е отъ юний, понеже въ него се говори **за време на изпити.**

Ето и съдържанието на дешифрираното писмо, изпратено до попъ Ставре и преведено отъ гръцки на български:

„Благоговейний попъ Ставре,

Идеята Ви за общо претърсване на неприятелскиѣ на Елинизма села се тура въ изпълнение. За тая целъ по заповѣдъ на началника дойдохъ отъ Деволъ презъ Яновени и стигнахъ въ Смърдешъ, дето малко остана да се хванемъ съ една българска чета. Вървамъ да сте извѣстни отъ Билища за приближаването ни. Заповѣдано ми е да не се срѣщамъ съ никого, преди да се срѣщна съ Васъ и да поразмислимъ за нападението на Псодери отъ четири страни, както пише за това Костасъ Кендру отъ Леринъ. Какво правихъ съ нашитѣ? Освенъ то а ние сме натоварени да отворимъ Буфския пѣтъ, като изколимъ нѣколцина, следъ като ги отвлечемъ въ планината и съ това надѣвамъ се, ще се предаде Буфъ, центъръ на Буфъ-Колъ. Имаме сведения, че много се боятъ. Въпросътъ е какъ да се извърши горната акция, колкото е възможно по-скоро, за което се умолявате щомъ получите настоящето, да дойдете на среща, понеже ми е заповѣдано само отъ Васъ да взема улжвения. Внимавайте добре да напуснете селото незабелѣзано отъ войската. За вечеря да пригответе двама оми хлѣбъ и ястия. Сега донесете ни две оми локумъ, една ока ракия и три оми тютюнъ, които ще заплатимъ.

До добро виждане; целувамъ Ви дѣсницата.

27. Августъ 1906 г.

Капитанъ **Бельосъ.**

Гръцкиятъ капитанъ **Бельосъ** въ лицето на българския войвода Кузо попъ Диневъ-Блацки се яви преоблеченъ съ дрехитѣ на капитанъ „Мики Зеза“ (Павлосъ Меласъ) и извърши много сполучливо наказанието на попъ Ставре.

Ето и доклада за това на нашия представителъ въ Битоля:

„На 27 августъ чета а на Пандо Кляшевъ и Атанасъ Кършакъ заловили куриера на една гръцка чета, който носѣлъ петъ писма до попъ Ставре. Нѣколко момчета-четници преоблечени като андарты извикали попъ Ставре, който се явилъ съ първитѣ комитетски хора: Доре и хаджи Коце, придруженъ отъ Хасанъ Чаушъ (отъ мѣстния постъ) на мѣстото назначено за среща отъ „гръцкия войвода“. Пристигналитѣ тамъ били убити.

С. Стоевъ № 653 отъ 29. августъ 1906 г.“

Между документитѣ се намираше и следния раздавателенъ списъкъ на гръцкиѣ агенти, на които се е плащало месечно, както това се вижда:

Смѣтката на заплатитѣ.

Въ с. Псодери.

Серафимъ Михаилу	лири 1½ (влахъ куриеръ)
Спиросъ Влаховъ	„ 1.— ?
Александросъ Пуфасъ	„ 1½ (укривателъ).
Петросъ Анастасиу	„ 2.— (полицай въ Билища)
Хасанъ Чаушъ	„ 2.— (отъ Псодерския воененъ постъ)

Въ с. Смърдешъ.

К. Илиясъ	лири 1½ (Динето Джадаята виденъ комит. работникъ)
-----------	---

Г. Константину	„ 1½ ?
Т. Панду	„ 1½ (Тодо Пандовъ Рачовъ)
Ант. Василиу	„ 1½ ?
Трима безименни	„ 3.— ?

Въ с. Косинецъ.

Антонсътъ Лазару	лири 1½ (Доно Лазо Терзиевски)
------------------	--------------------------------

Въ с. Вѣмбелъ.

лири 1.—

Знакъ)

Изпращатъ се редовно тия пари чрезъ Корча.

За отмъщение на вжглищаря, по който четата бѣ изпратила писмото до попъ Ставре, една гръцка чета е обезглавила шестъ души вжглищари отъ с. Ракитово (гръкоманско село въ Битолско) като ги е взела за схизматици и екзархисти.

Гъркоманитѣ отъ Битоля отказаха да припишатъ тази акция на българскиѣ чети.

С. Стоевъ № 21 отъ 25. септември 1936 г.“

Куриозното е да се знае какъ бѣ откритъ шифъра. Благодарение намѣрения раздавателенъ списъкъ на гръцкиѣ агенти, вниманието на Палчевъ и Калановски попадна надъ заглавието „Косинецъ“ преброени буквитѣ отговаряха на това наименование, бидейки и двамата родомъ отъ това село, лесно подозрѣха кой тѣхенъ съселанинъ може да бѣде гръцкия агентъ. Указало се е

Участници въ „гръцката чета“, която извърши залавянето и наказанието на шпионитѣ отъ с. Недани и с. Псодери подъ началството на Кузо Блацки (като „капитанъ Бельосъ“)

Правитѣ — отъ лѣво на дѣсно:

1. † Илия Ставревъ отъ с. Вѣмбелъ — загиналъ съ Димитъръ Влаховъ въ с. Жупаница презъ 1907 год.

2. † Кано Тодоровъ отъ с. Брѣзница — загиналъ геройски въ сѣщото село въ сражение съ турския аскеръ Самоубилъ се съ последния оставенъ отъ него куршумъ — 1907 година;

3. Лазаръ Палчевъ отъ с. Врѣбникъ, убитъ съ Петъръ Кляневъ при с. Дрѣновени презъ 1907 год. въ сражение съ турския аскеръ.

Седналитѣ — отъ дѣсно на лѣво:

4. Наумъ Марковски отъ с. Косинецъ самоубилъ съ 4 другари въ сражение съ турцитѣ презъ 1907 г. въ сѣщото село

5. Атанасъ Пировски, единствениятъ още живъ — сега въ Варна.

отдавна подозирания Доно Терзиевски, чиито, букви по гръцката азбука отговаряха на името му.

Открити само нѣколко букви отъ шифъра, скоро можа да се състави цѣлия ключъ отъ него, но, за да се дешифриратъ петъ писма, потребни бѣха свѣрхчовѣшки усилия и трудъ.

Лазо Т. Киселинчевъ

Легенда за свещения огънъ.

Когато въ хилядо деветстотинъ двадесетъ и седмо лѣто Господне свободниятъ българинъ, сепвайки се ненадейно отъ дълбокото си униние, потърси въ каменнитъ основи на дворцитъ на великитъ български царе отъ Бога скритата искра на животворния български свещенъ огънъ — тамъ при стародревнитъ столици Плиска и Преславъ — този свещенъ огънъ отдавна и безспирно горѣше въ поробената родина на свѣтитъ братя Кирилъ и Методий. Той денонощно сияеше предъ миросанитъ мощи на Св. Климента и Наума, край двата срещуположни брѣга на небесно-синьото Охридско езеро, въ чиито кристални води се оглеждатъ дебелитъ стени и високитъ крѣгли кули на Самуиловитъ царствени крепости. Тъмна робска нощъ бѣше тамъ, но той блѣщукаше въ душитъ, топлѣше сърдцата съ вѣра и сочеше пѣтя. И, когато задъ границитъ на нощта свѣтна свещениятъ лжчъ на величественото българско минало, поробенитъ потомци на Самуила си казаха: „Слава Богу, отъ северъ вече свѣтна, както нѣвга! Тамъ сж разровили вече старитъ свещени огнища и сж изтрѣгнали отъ твърдия камъкъ на основитъ имъ първата искра! Кой ли отъ насъ ще отиде да види отъ близо, какъ се разгаря тя на свободна почва?!

— По невидимъ начинъ трѣбва да се отиде, и незабелѣзано отъ врага трѣбва да си пренесемъ лжчъ отъ тамъ, та по-вече да ни свѣтне! — казаха едни.

— Азъ най-леко ще сторя това! — каза бѣловласъ старецъ. — Ще се скрия задъ старостъта си!

— Не! Азъ имамъ пѣтя на невинността! — каза изгорѣла въ скърби бабичка, държейки за ржка малкото си внуче — сираче. — Чрезъ тази невинна ржка ще сторя това. Богъ обича невиннитъ и ще имъ помогне! — продължи тя, сочейки крѣхката детска ржка.

— По пѣтя на случайноститъ вървите! — обади се неочаквано бодъръ гласъ, и всички обърнаха глави по посока къмъ него. Тѣ видѣха изпеченъ въ походи мжжъ съ пушка въ ржка, а до него стоеше левентъ момъкъ — неговъ синъ — издигналъ горда глава надъ здрави плещи. Последниятъ мълчеше, но всички видѣха, че въ погледа му личи вѣра въ бащинитъ думи — Единъ е сигурниятъ пжтъ — старъ, изпитанъ . . . продължи първиятъ и стисна здраво пушката си. Всички разбраха, какво иска да каже той, но мнзина въздъхнаха:

— Трудно е . . . страшно е . . .

И, понеже нѣмаше единодушие, кой пжтъ да се избере като най-сигуренъ за свещения огънъ, всѣкой отъ тримата предложители — старецътъ, бабичката съ детенцето и боецътъ съ своя синъ — трѣгна по своя пжтъ . . . и всички благополучно се озоваха на свободна българска земя.

А презъ това време душата на свободния българинъ — толкова унила до тогава — се вълнуваше отъ необикновено чувство, чувство на възвръщаща се стара вѣра въ себе си — за първи пжтъ следъ голѣмата национална катастрофа. Навсѣкжде, кждето минаваше свещениятъ огънъ, на пжтъ отъ най-старата къмъ най-новата столица на България, народътъ ликуваше окриленъ — за по-

чуда на всички, па и на самия себе си. София кипѣше. Всичко живо бѣ на кракъ да посрещне свещения огънъ . . . А той се носѣше отъ градъ на градъ и се озова предъ столицата въ видъ на буйни факли, носенъ отъ стотици ржце, подеманъ отъ хиляди. Пламнаха кандилата на величествения храмъ-памятникъ на българското освобождение, въ огромния площадъ около него хиляди ржце се протѣгаха къмъ свещенитъ пламъчета и, като на Великденъ следъ Възкресение, съ запалени свещи тѣ пренасяха свещения огънъ въ всѣкой домъ, въ всѣка хижка съ възклика: „Вѣчна слава на Симеона Великий!“.

А това видѣха дошлитъ отъ къмъ Вардаръ, Охридъ и Солунъ, и се зарадваха сърдцата имъ.

— Да си взема отъ този свещенъ огънъ каза старецътъ — и да го пренеса при моитъ! Отъ свободна българска земя е той, ще засили пламъка на мъждукащото ни кандило предъ иконата на Св. Св. Кирила и Методий.

Да си взема и азъ едно свещено пламъче отъ свободна българска земя! — каза изгорѣлата отъ скърби бабичка, водейки за ржка внучето си. — Тази невинна ржка ще го отнесе на бащинъ юнашки гробъ — да свѣтне на покойнитъ, да стане по-видело и на живитъ.

— Да си вземемъ отъ този свещенъ огънъ! — каза стариятъ боецъ на своя племененъ синъ. — Този огънъ е отъ Бога, защото не угасва. Той може да загасва при лошо време, но не угасва никога! Той може да се скрие и въ камъка, и пожелаеш ли да ти свѣтне, скритата му искра веднага ще излѣзе отъ камъка. Да отнесемъ отъ него въ нашинско, чрезъ него още повече ще свѣтне свещенното кандило на Св. Климента, въ него два свещени огньовете заедно ще пламнатъ, както нѣвга, и по-леко ще са видятъ следитъ отъ стѣпкитъ на Самуила!

И трѣгнаха всички назадъ — всѣкой по своя избранъ пжтъ.

* * *

Въ сжщото време похителитъ на Самуиловата родина съ ехидна усмивка наблюдаваха необикновенитъ събития въ България.

— Тамъ отново се пали опасенъ огънъ! — казаха си тѣ. — Да бдимъ да не премине нѣкоя искра отъ него къмъ земята, що лежи подъ краката ни, защото стига ни и тоя огънъ, дето тлѣе въ нея . . .

Казаха и отвориха широко зеници на бухали на стража срещу свѣтлината. . .

* * *

Тежко изпѣшка огромниятъ локомотивъ, минавайки българската граница, и помъкна влака къмъ вражеската земя, зафуча, изпищѣ и не следъ много време спрѣ съ дълбока въздишка. Съ свито сърдце въ жгѣла на единъ вагонъ седѣше бѣловласиятъ старецъ и пушеше цигара следъ цигара, поемайки съ сладостъ горещия димъ. Първата цигара той бѣ запалилъ отъ кандилото съ пренесения отъ черквата свещенъ огънъ. Това той направи току при трѣгването и вече не даваше да угасне на устата му. Щомъ влакътъ спрѣ, той запали нова цигара, за да издържи по-дълго време, дока-

то врагът прегледа всъкой кът и претърси всяка дреха. . . Ето ги вече байонетитъ подъ прозореца, пиле не може да прехвъркне. Съ шумъ навлизатъ полицаитъ, очитъ имъ играятъ дяволски. Тъ търсятъ нѣщо, взирайтъ се въ всичко. Старецътъ се развълнува, стисна цигарата още по-силно, за да не трепери ржката му. . . Ето ги вече предъ него. . . Той пое димъ отъ цигарата, за да не загасне тя. Свѣтна живо свещениятъ огънь и образува ново, едричко, червено жарче. Една ржка мигомъ изтрѣгна цигарата отъ устата му, нѣколко погледи се спрѣха на нея, примижиха зли очи, и единъ лъснатъ ботушъ я смачка на пода. Двѣте язвителни очи го мѣрѣха и пронизваха.

— Пламъче отъ тамъ!

Една ржка му подаде друга запалена цигара

— Вземи! Тазъ по-добре гори!

Язвителнитъ очи се усмигнаха и изчезнаха.

Старецътъ наведе глава и затовори очи. . .

* * *

— Дръжъ здраво фенерчето! Прикрий го така. . . Да не го видятъ ония тамъ, дето иматъ голи ножове на пушкитъ си! — каза бабичката на внучето си, щомъ приближиха граничната преграда и зърнаха първитъ полянки и върхове на роднитъ планини. — Тъ не сж добри хора, но ти се не бой! Дръжъ само здраво огъня.

Самата тя надвеси ржка надъ тенекисената кутийка пълна съ покрити съ пепелъ жеравв, сѣкашъ се грѣе. Бѣше ранно утро, и отъ високитъ родни планини долиташе студенъ лъхъ, толкозъ по студенъ на височината на стръмния пѣтъ, по който старицата и внучето ѝ вървѣха сгъшени на обикновена каруца. Детето държеше фенерче увито грижливо като играчка, а вътре горѣше свещеното пламъче запалено съ свѣщъ направо отъ факленосцитъ. То го носѣше съ чистата си ржка и плахо поглеждаше къмъ приближаващитъ се байнети. Въ кутийката тлѣеше запасъ отъ сжщия пламъкъ, а ржката на старицата треперѣше.

Враговетъ вече бѣха около тѣхъ и взеха да тарашуватъ отъ всички страни въ всѣко жгълче на колата, въ всѣка гънка на дрехитъ, въ всѣка дупчица. . .

— Огънь! извика единъ. — Тукъ огънь носятъ Байонетитъ се сгжстиха.

— Да, огънь! — простена бабичката — Студено е на тази височина и въ това време. Измръзнаха старческитъ ми ржце, топля по-малко вкочанявали прѣсти! . .

Зли очи свѣтнаха, нѣколко устни се изкривиха въ ехидна усмивка. Две ржце поеха кутийката, надникнаха надъ нея злитъ очи.

— Тазъ жерава ще угасне! Я дайте отъ нашата, да е по топло на бабата! — изкомандува нѣчий гласъ. Враговетъ изтърсиха жеравата въ водата, и огънятъ угасна съ шумящъ сърдитъ вопълъ. Кутийката бѣ попълнена съ нова жерава и любезно подадена. Друга пое фенерчето.

— Тукъ пакъ огънь!

— Ахъ, детска играчка! По тъмно тръгнахме, тѣй си останало запалено. . . фенерчето. . . детето му се радваше. . . изохка старицата въ отчаяние. Вражескитъ прѣсти отвориха вратичката на малкото фенерче. Буйна вълна отъ вѣтъръ нахлу и угаси пламъчето.

— Угасна! Слабо гориво имало! — Ние щѣ му намѣримъ по-силно, и то ще гори по силно, а детето ще му се радва пакъ!

И демоничната ржка понесе свой огънь.

Детето уплашено се сви, бабичката наведе глава да скрие бликналитъ сълзи, които родниятъ лъхъ побърза да изсуши.

* * *

Тъмна нощъ покриваше планинскитъ гористи вериги, върху които голи пояси съ телени мрежи и вълчи ями раздѣляха свободна отъ поробена българска земя. Заглъхнало бѣ всичко. Пустота на гробища сѣкашъ бѣ налегнала поля, гори и планини. Само студенъ, свежъ вѣтъръ фучеше по урвитъ, шумѣше въ храсталацитъ, шепотѣше съ всѣка тревичка.

Отъ тъмнината се откъснаха две сѣнки, човѣшки сѣнки, сѣкашъ никнѣха изъ невидѣлица. Фучението на вѣтѣра сподавяше плахия шумъ на предпазливитъ имъ стѣпки, и тѣ приличаха на злосторни привидения. Вървѣха една следъ друга, сливайки се съ гжстия мракъ и пакъ изплвяха изъ него. Ненадейно тѣ спрѣха. Тихъ шепотъ на отсѣченъ гласъ се отдѣли отъ шума на тревитъ.

— Дойдохме!

— Границата? — прошепна другъ, сѣкашъ отъ подъ земята.

— Да! Да бдимъ стократно повече! Дръжъ здраво пушката си! — отвърна съ бащина загриженостъ първиятъ гласъ.

Баща и синъ се загледаха въ едва съзиращата се тъмна и губеща се въ нощта линия на граничната преграда. Окото не различаваше нищо друго, само въображението виждаше плетъ задъ който се ширѣха теленитъ мрежи, успоредни редове, ями съ колове, а задъ тѣхъ — врагътъ, вѣчно буденъ, неуморно бдящъ въ засада. Вѣтърътъ брулѣше лицата и пѣеше край ушитъ болно монотонна, сѣкашъ плачевна пѣсень. Въ неговия лъхъ имаше нѣщо потайно, заплашително, сурово, злосторно като смъртенъ дѣхъ излизащъ изъ неопредѣлената тъма обвиваща родната земя, кждето или всичко спи или е на пусия. . .

— Нощта е най-черна сега, вѣтърътъ най-силно фучи край ушитъ. . . Ние ще бждемъ най-невидими и най-безшумни сега. Отъ къмъ нашинско идва този вѣтъръ — не ще ни усѣтятъ ни дивитъ копои, другари на-врага. Дръжъ фенера добре закритъ, докато прескоча отвѣждъ! Свещениятъ огънь да стигне у нази невредимъ! Готви се, моментътъ най-свещенъ настана вече! Да вървимъ отвѣжда! — нѣколкократно отсѣче бащата — боецъ, подавайки грижливо закрития огънь.

— Идвамъ следъ тебе, тате! Дръжъ огъня, пѣкъ и ржка подай безшумно да се метна. . .

Задъ плета до теленитъ мрежи намѣриха се тѣ за мигъ. Тукъ сигурната ржка отрѣза тельта, тамъ веща стѣпка намѣри здрава почва между вълчитъ ями, и редъ следъ редъ останаха назадъ смъртоноснитъ мѣста. Поробената родна земя лежеше подъ краката имъ, на нея поеха вече дѣхъ две вѣрни души стиснали здраво пушкитъ си, съ бликнала радостъ въ гърдитъ, защото свещениятъ сгънь вече мина отвѣждъ. . . И тръгнаха пакъ синътъ следъ бащата, напредъ, докато нощта е все тѣй вѣренъ спѣтникъ. . .

Но спътникът упорит и неканен — бедата върви със успеха неразделно.

Ей спъна се ненадейно кракът на бащата-боецът, и простна се той мигом на земята, но държейки все пак здраво скрития огън. Силната синовна ръка повдигна го зачасъв невредим. Но плъзнал се бѣ вече за мигъ презъ нѣкаква пролука лжчѣтъ на за малко изтървания пламъкъ и е пронизалъ катранения мракъ... И само мигъ следъ туй куршумъ изсвири ненадейно, последва го и вторъ... Враговетъ бѣха тукъ! Като бухали — изчадия на всѣка черна нощъ — тѣ трепнаха съ кръвясали очи предъ страшния лжчѣ. И вдигнаха се пълчища. нощта възврѣ отъ тънежъ и вой.

Ей втори пжтъ проблѣсна светлиятъ лжчѣ и падна въ гжстия мракъ...

— Гърдитъ ми куршумъ удари, синко! Ржката ми може да изпусне вече огъня!... А тѣ идватъ!... Поемай, синко, и вижъ пакъ, гори ли добре!...

— Не бой се, татко, той гори силно!

Но кръвта шуртѣше отъ раненитъ гърди, въ ушитъ бучеше сигналътъ на смъртта и боецътъ не разбираше отговора, продължавайки да шепне; „Гори ли?“ — Тогава нечовѣшки викъ разтърси въздуха:

— Не бой се, татко, той гори силно!

И мощна ръка, презираща смъртта, махна прикритието на пламъка и го издигна свѣтълъ, лжчезаренъ високо надъ себе си. Видѣха това бащинитъ очи, и за последенъ пжтъ сърдцето му затупта отъ радостъ.

— Пази го неугасващъ! Съ сетни сили азъ ще лежа тукъ и ще спирамъ врага, докато кръвта ми изтече! Остави край мене лжчѣ отъ него и бързай, скрий се съ огъня въ познатитъ ти пжтища.

Синовната ръка запали кжсъ борина и я заби въ земята въ страни, за да покриватъ гжсти горски сѣнки кървавото бащино тѣло. Следъ това цѣлуна бащиното чело и съ крилати сили понесе огъня къмъ тъмнината...

Ликуващъ се втурна отъ вси страни врагътъ срещу пламтящата факла, но куршумъ ги поздрави, па вторъ... третъ... Неравенъ, кратъкъ бой започна, въ който угасна последниятъ лжчѣ на факела, а съ него бѣ изпусната и последната въздишка на бащата...

Изпълненъ съ тържество врагътъ съ облекчение гледаше, какъ нощта отново сгжсти чернината си, и пакъ за ари покой. Блуждающиятъ му погледъ бдѣше надъ тъмнината — мигъ... два... три... И трепна изуменъ! Въ низината блѣсна новъ лжчѣ!... Опитниятъ погледъ позна мѣстото, и събралата се орда ярастно се втурна натамъ... Но на свѣтналото мѣсто тя намѣри само боровъ

клонъ да гори въ живи пламъци, запаленъ отъ невидима ръка.

— Това е сжщиятъ огънъ! — изреваха всички и го стжпкаха подъ краката си.

Но въ далечината свѣтна другъ, по-далечъ и третъ го поздрави... И ордата заджхана се втурна нататъкъ. Тя гасѣше неуморно съ яростъ, съ бѣсъ... а предъ очитъ ѝ проблѣсваха все нови свѣтлини — надъ горитъ и полята, въ планинскитъ колиби, или въ селскитъ хижи, предъ кандилата на светцитъ... Къмъ тѣхъ се протѣгаше вражеската ръка и ги гасѣше съ проклятие, не спирайки се светотатно ни предъ черковния ни олтаръ, нито предъ лика на Бога, съ псувня къмъ Божията майка и нейния Синъ... А огньоветъ засяха, увеличаваха се, преминаваха Вардаръ, отразиха се въ небесно синитъ води на Охридъ, и надъ Климентовитъ мощи се срещнаха съ друга вѣковна свѣтлина и, слѣти отново, се понесоха отъ вѣрната синовна ръка къмъ Св. Наумъ, къмъ Струга и Прѣспа, къмъ Бигоръ и Трѣскавецъ, къмъ Кукушъ и Солунъ и се огледаха въ топлото Бѣло-море...

А туй видѣха бѣловласиятъ старецъ и изгорялата въ скърби бабичка съ внучето си-сираче поради вражеска воля — и вдигнаха за благословия ръка:

— Благословенъ да си ти, що тоя пжтъ избра! За нашитъ души страхътъ и немощта го бѣха скрили! Невѣрата и страхътъ ни бѣха съпжтници! Благословенъ да си, защото самъ Христосъ чрезъ него на кръста свѣтлина дари на всички хора! И трижди по благословена да е синовната ръка, що пали днесъ тозъ лжчѣ на двойния огънъ, защото съ вѣра Богъ ни надари сърдцата.

Казахъ и трикратно благословиха...

* * *

И днесъ, българино, кждето и да си въ свѣта, случи ли ти се мжглитъ на днешнитъ дни да забулятъ за очитъ ти лжчитъ на стародревния български огънъ, надникни тамъ, кждето той премина и се слѣ въ двоенъ пламъкъ. Нощта тамъ все още е черна, но затуй по-свѣтълъ е той. Ще видишъ ти тогазъ, какъ врагътъ заклетъ безъ одихъ газы подъ краката си тоя пламъ и свидно ще ти е за неговата сждба и милъ ще ти е той, по-милъ, щомъ зърнешъ, какъ той пакъ свѣтва неугасващъ. Велико знамение е туй! знамение, че Богъ се е намѣстил тамъ съ своето проклятие надъ светотата. Намѣсилъ се е Богъ и е проклѣлъ врага: докато грѣшниятъ му кракъ тѣпче светата земя, покой и миръ да не намѣри; съ погледъ подивѣлъ, задъханъ да тича като лудъ безъ спиръ въ нощта въ борба съ свѣтлината, докато най-подиръ зората пакъ изгрѣе и съ първия си лжчѣ примрѣлъ го порази.

К. Църношановъ

ПОЛОЖЕНИЕТО

Три сж въ последното време важнитѣ събития, които могат да имат голямо значение за развитието на работитѣ въ свѣта и главно на сегашната война;

1. — Засилване на германо-италианската борба срещу английската търговска флота;

2. — Гласуването на американския законопроект за даване на бърза и ефикасна помощ на Англия и на други страни, които, както се изразяват въ Вашингтонъ, се борят за спасяване на демокрацията и

3. — Влизането на България въ системата на тристранния — Германо-итало-японски пакт и преминаването на германски войски презъ България.

Тѣй като главната надежда на Англия е по моретата и особено въ поддържането на търговското корабоплаване по Атлантическия океанъ, собствено не вече на търговското, а на продоволственото корабоплаване, Германия изглежда е решила напоследък да постави всички свои срѣдства въ действие, за да спѣва и ограничава свободата на това корабоплаване. Аероплани съ възможности за далечно летене, подводници, бързи торпедни кораби и дори военни кораби, дѣствуващи скрито по далечнитѣ морета и по океанитѣ — всички изглежда сж се запретнали да потопяват или ако не поне да повреждат корабитѣ, които носятъ отъ разни краища на свѣта военни материали и продоволствени стоки въ Англия и по тоя начинъ — да намалятъ съпротивителната английска сила. И наистина, презъ последнитѣ седмици смѣли германски летци и моряци у нѣха да нанесатъ доста тежки загуби въ това отношение на английската търговска флота. Въ това време ята отъ германски бомбардировачи непрекъснато нападатъ ту Лондонъ и пристанищнитѣ му съоръжения, ту други големи английски пристанища и индустриални центрове.

Ако се сжди по издаванитѣ официални комуникета, тия аероплани нападения надъ Англия, колкото и да сж тежки, изглежда вече не носятъ нищо ново къмъ онова, което свѣтътъ знае вече откато започнаха тия нападения надъ Англия, въ смисълъ че английскиятъ народъ ги посреща съ гелѣма твърдост и че поне за сега не се виждатъ признаци, че той е започналъ вследствие на тия нападения да се разколебава въ решимостта си да продължава борбата.

Новото при тия нападения е това, че съ всѣко ново нападение се нанасятъ все повече щети на известни инсталации и производствени центрове въ Англия, свързани съ военнитѣ нужди на страната.

Колкото и да стои английскиятъ народъ твърдъ въ решението си да понася всички тежести на войната и да води борбата до край, неговото решение може да има смисълъ само толкова, доколкото Англия ще може да задоволява съ храни населението си и особено съ военни материали нуждитѣ на войскитѣ си не само въ метрополията (самата Англия), но и въ многото други мѣста, дето тя е поставила позицитѣ си — въ Срѣдиземно море, въ Северна и въ Източна Африка, въ Палестина, по брѣговетѣ на Индийския океанъ, въ Сингапуръ и другеде. За това гражданско и военно продоволствие сж нуждни милиони тонове търговска флота и още много други тонове военна флота, която да служи за охрана на търговскитѣ кораби, плувщи подъ английско знаме по многобройнитѣ и далечни морски пѣтища. Наистина, Англия, която понася големи загуби въ търговски, а по нѣкога и въ военни

кораби, сега строи нови, но по всичко се вижда, че и въ най-добрия за нея случай тоя строежъ не може да надѣткими загубитѣ, които напоследъкъ започнаха да ставатъ все по големи.

Ето защо Англия съ голямо напрежение очакваше да види какъ ще се развиятъ твърде оживенитѣ резисквания, които цѣли 17 дена стааха въ столицата на Съединенитѣ щати, въ сената въ Вашингтонъ по твърде важния въпросъ за даване на помощи на Англия. За нейно задоволство разискванията завършиха съ гласуване на законопроекта, което значи, че отъ 9 мартъ тая година председателятъ Рузвелтъ ще има развързани ръце да подписва разни наредби за бързо изпращане на всѣкакъвъ видъ помощи, съ изключение, на първо време, на изпращане на американски войски въ Европа, на Англия.

Съ превръщането на законопроекта „за заемане и за даване подъ наемъ“ въ законъ трѣбва да се очаква, че правителството на Съединенитѣ щати ще положи всички усилия за приспособление на американската индустрия къмъ нуждитѣ на военното производство и за засилване на това производство съ огледъ да се задоволятъ нуждитѣ на американската отбрана и редомъ съ тѣхъ нуждитѣ на Англия. Това приспособяване на американската индустрия ще стане не толкова скоро, както нѣкой може би предполагатъ, но когато стане то ще даде възможностъ за изработване на сръжия, бойни материали, аероплани и други предмети за войската въ големи количества.

Това, разбира се, може само да насърчи и сигурно е вече насърчило Англия и тя следъ тоя важенъ актъ на правителството на Съединенитѣ Щати ще бжде повече отпреди твърда въ решението да продължи борбата.

Остава, прочее откритъ въпросътъ какъ ще я продължи и по кои фронтове.

Следъ като на европейския континентъ не остана държава, съ изключение на Гърция, която да върви рамо до рамо съ нея въ бойни действия, Англия изглежда не разчита на сухоземеи двубой на европейска територия, особено гледъ като България се присъедини къмъ Тристранния пакт и следъ като германски войски вече сж на българска територия на малко километри разстояние отъ Бѣломорскитѣ брѣгове.

Тукъ, въ югоизточна Европа, собствено въ Близкия илютокъ, по източнитѣ и южнитѣ брѣгове на Срѣдиземно море Англия има доста много свои бази и не малко войски, които независимо отъ успѣхитѣ въ Либия заематъ отбранителни позиции. Тѣ пазятъ морскитѣ пѣтища въ тая частъ на Срѣдиземно море и особено Суезския каналъ.

Неотдавна английскитѣ министритѣ на външнитѣ работи г. Идънъ, заедно съ началника на щаба на английскитѣ имперски войски генералъ Дилъ обиколиха почти всички по важни пунктове на системата на английската отбрана въ Близкия изтокъ и имаха редица срещи и съвѣщания съ първитѣ хора отъ управлението въ Турция и въ Гърция.

Това означава, че Англия смѣта, че тъкмо по тия мѣста, въ и край източно Срѣдиземно море предстоятъ да се развиятъ важни военни действия, които ще отбележатъ нова и може би най-решителната фаза отъ тая грандиозна война.

Кой ще вземе починъ за тия действия и какъ ще се развиятъ тѣ — остава да видимъ въ най-близко бъдеще.

МАКЕДОНСКА КООПЕРАТИВНА БАНКА — СОФИЯ

ул. Пиротъ № 5 — Телефони 2-52-26, 2-52-27

Членове	4,200
Капиталъ и резерви	26,500,000
Влогове и спестявания	57,000,000
Разполагаеми срѣдства собствени кредити	33,000,000

БАНКАТА ОБСЛУЖВА СВОИТЪ ЧЛЕНОВЕ СЪ КРЕДИТИ ВЪ ФОРМА НА ЗАЕМИ, СКОНТО, ТЕКУЩИ СМѢТКИ СРЕЩУ ПОРЪЧИТЕЛСТВО НА 2 ЛИЦА, ТЕКУЩИ СМѢТКИ СРЕЩУ ЗАЛОГЪ НА ОБЛИГАЦИИ ОТЪ Д. 3. 1923 ГОДИНА (БЪЖАНСКИ), ИЗДАВА ГАРАНЦИОННИ УДОСТОВѢРЕНИЯ ЗА УЧАСТИЕ ВЪ ТЪРГОВЕ, ИНКАСИРВА ПОЛИЦИ И ИЗВЪРШВА ПРЕВОДИ НА СУМИ НА ВСЪКЪДЕ ИЗЪ ЦАРСТВОТО.

БАНКАТА ПРИЕМА ВЛОГОВЕ — СРОЧНИ, БЕЗСРОЧНИ И ДРУГИ И СПЕСТЯВАНИЯ СЪ ДЕТСКИ КАСИЧКИ И СЪ ВЛОГОВИ КНИЖКИ ЧРЕЗЪ СЕДМИЧНИ СПЕСТОВНИ МАРКИ ПРИ НАЙ-ИЗНОСНИ УСЛОВИЯ И ЛИХВИ.

Без. Акц. Д-во „СЪЕДИНЕНИТЪ ТЮТЮНЕВИ ФАБРИКИ“

Придворни доставчици

Най-голѣмото българско предприятие
за производство на папириси и тютюнъ

5 фабрики въ:

ПЛОВДИВЪ, РУСЕ, ВАРНА, ШУМЕНЪ и БУРГАСЪ

Употрѣбява винаги най-отбрани отле-
нали и ароматични тютюни.

ХАРМАНИ ВИНАГИ ЕДНАКВИ.

„БЪЛГАРИЯ“ I-во Българско Застрахователно Дружество — София

най-старото застрахователно предприятие въ страната

ЗАСТРАХОВА И ПРЕЗАСТРАХОВА

при най-износни условия, превъзходни комбинации и низки премии

ЖИВОТЪ,	ЗЛОПОЛУКА,	МЯТЕЖИ,	ВИТРИНИ,
ПОЖАРЪ,	КРАЖБА,	ЕКСПЛОЗИЯ,	СПОРТНИ РИСКОВЕ,
ТРАНСПОРТЪ,	АВТОМОБИЛИ,	ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТЪ,	ЗЕМЕТРЕСЕНИЯ и др.

„БЪЛГАРИЯ“ — плаща!

„БЪЛГАРИЯ“ — обезпечава!

„БЪЛГАРИЯ“ — възстановява!

повече от **5,300,000,000** лева (пет милиарда и триста милиона)

е заплатила на своите застраховани.

„БЪЛГАРИЯ“

I-во Българско Застрахователно Дружество

София, ул. „Графъ Игнатиев“ № 10.

Телефони : { 2-70-23
2-70-24
2-34-21

Употребявайте ненадминатата по качество кислородна паста за зъби

„ИДЕАЛЪ“

Заводи НИКОЛА ЧИЛОВЪ А. Д.

Дамми!

За Вашата елегантност най-подходящи чорапи сж
копринените **отъ естествена коприна** съ марка

Б Л А Г О

КОИТО ПО ЕЛЕГАНТНОСТЪ И ТРАЙНОСТЪ
НАДМИНАВАТЪ ВСИЧКИ ДРУГИ.

Търсете навсякъде **ПЛЪТНИ КОПРИНЕНИ № 51** и **ПРОЗРАЧНИ ТРАЙНИ № 81**. Само единъ опитъ е нуженъ, за да се увърите въ **ТРАЙНОСТЪТА** имъ.

Копринени чорапи само съ марка „БЛАГО“